

THiNK & TALK

การพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทย: เส้นทางสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการในด้านการศึกษา และการพัฒนาทักษะการทำงานซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพและศักยภาพของประชาชน สาเหตุหลัก ๆ อาจรวมถึงช่องว่างทางการศึกษา การเข้าถึงโอกาสที่จำกัด ความไม่เท่าเทียมในสังคม และปัญหาทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาทุนมนุษย์ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญของการก้าวข้ามช่องว่างของความเหลื่อมล้ำที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

ดร.ไกรยส ภัทราวาท ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) กล่าวว่า จากประสบการณ์ทำงานของ กสศ. ตลอด 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังย่ำแย่ได้ ต้องอาศัยภาคีเครือข่ายผู้มีประสบการณ์ที่อยู่ในพื้นที่ทั่วประเทศ ที่มีความรู้ ข้อมูล และนวัตกรรมที่เข้าใจบริบทของเด็กและครอบครัวในแต่ละพื้นที่

ดร.ไกรยส ภัทราวาท
ผู้จัดการกองทุน
เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ทุกคนสามารถลุกขึ้นมาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ในพื้นที่ของตนเอง เพราะปัจจุบันการศึกษาไม่ได้มีเพียงคู่เดียว ไม่ได้อยู่ในรั้วในโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยอีกต่อไป แต่เป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน รวมถึงตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ และความต้องการของผู้ประกอบการ ดังนั้น เราต้องมาช่วยกันสร้างเส้นทางที่หลากหลายเพื่อรองรับศักยภาพที่แตกต่างของเด็กแต่ละคน

“สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ การทำงานเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จำเป็นต้องใช้ทรัพยากร ซึ่งไม่ได้จำกัดแค่ตัวเงิน แต่เป็นเรื่องอื่น ๆ มาประกอบกัน สำคัญคือ เราต้องมุ่งไปที่การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในแวนดิง โดยคำนึงว่า เด็กมีความต้องการแตกต่างกัน โรงเรียน ครู หรือพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำ จำเป็นต้องมีการจัดสรรบุคลากร งบประมาณ และมีสูตรการทำงานที่ตอบสนองต่อการทำงานเฉพาะกลุ่มและพื้นที่ เพื่อหลายกำแพงที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาให้หมดไป”

เราต่างทราบกันดีว่า วุฒิการศึกษานั้นสำคัญต่อการทำงาน แต่ในปี 2566 มีเด็กเยาวชน 33,547 คน ก้าวออกจากระบบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเฉพาะกลุ่มเด็กยากจนและยากจนพิเศษ ซึ่ง กสศ. สํารวจรายได้เฉลี่ยครัวเรือนพบว่า มีรายได้เฉลี่ย 1,044 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนอีกกลุ่มคือ เด็กที่ออกจากระบบการศึกษาหลังมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่ง กสศ. มีการทำฐานข้อมูลระยะยาว ตั้งแต่ปี 2562 พบกลุ่มเด็กยากจน และยากจนพิเศษที่เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประมาณ 168,000 คน เข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเพียง 21,000 คน หรือร้อยละ 12 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า เส้นทางความสำเร็จในชีวิตจะอยู่ที่สถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า หากระบบยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง เด็กและเยาวชนอาจจะตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาและการเรียนรู้ (Learn) มากขึ้น

สำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษาหลังจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือกลุ่ม NEET (Not in Education, Employment, or Training) อายุ 15 - 24 ปี เป็นเยาวชนที่ไม่ได้ทำงาน ไม่ได้เรียน ไม่ได้ฝึกทักษะ ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 1.4 ล้านคน เป็นชุดตัวเลขที่ต้องให้ความสำคัญ หากเราจะพาประเทศออกจากกับดักรายได้ปานกลาง ที่งานวิจัยของธนาคารโลก (World Bank) วิเคราะห์ไว้ว่า เด็กและเยาวชนที่อยู่ในครัวเรือนที่พ่อแม่สำเร็จการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา จะมีโอกาสมากกว่าครึ่งที่ถูกจะจบเพียงชั้นประถมศึกษาเช่นกัน มีเพียง 1 ใน 3 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และมีเพียงร้อยละ 10 ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ จึงเป็น “การผลิตซ้ำในการส่งต่อความยากจนข้ามรุ่น”

ดร.ไกรยศ ยังกล่าวอีกว่า ความยากจนข้ามรุ่นไม่ได้วัดด้วยรายได้ แต่วัดด้วยสิ่งที่เป็นรากฐาน คือ “ทุนมนุษย์” ซึ่งทุนมนุษย์ของรุ่นพ่อแม่สามารถส่งต่อไปยังรุ่นลูกและรุ่นหลาน โดย กสศ. มีสมมติฐานว่า เราต้องออกจากกับดักความยากจนข้ามรุ่นให้ได้ก่อน จึงจะพาประเทศออกจากกับดักรายได้ปานกลางได้ และ “ความเสมอภาคทางการศึกษา” คือหัวใจของการทำงานนี้ ดังนั้นโจทย์สำคัญคือ การทำให้สิ่งที่มีค่ามากที่สุดอย่าง “ทุนมนุษย์” มีความเสมอภาคทางการศึกษา

ศาสตราจารย์
ดร.สมพงษ์ จิตระดับ
ที่ปรึกษาภาค-นรรมการบริหาร กสศ.

ด้าน ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ. กล่าวถึง 5 ปัจจัยของการก้าวข้ามช่องว่าง เพื่อเสริมสร้างทุนมนุษย์สู่ความสำเร็จ คือ 1. การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ทำให้เด็กหมดกำลังใจในการเรียน พ่อแม่จึงตัดสินใจให้ลูกออกจากโรงเรียน 2. วิธีการเลี้ยงดูลูกด้วยสื่อเทคโนโลยี/มือถือ พ่อแม่ซื้อความชุกชุน และการตั้งคำถามของเด็กด้วยมือถือ 3. ปัญหาสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ การที่ชนชั้นสูงครอบครองทรัพยากรมากกว่าร้อยละ 80 4. ปัญหาสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น ยาเสพติด เป็นต้น และ 5) ปัญหาสุขภาพโภชนาการ การได้รับสารอาหารไม่ครบหมู่ ไม่ครบมือ ร่างกายผอม ป่วยเป็นโรคภาวะการเรียนรู้บกพร่อง หรือ LD (Learning Disability) ออทิสติกเทียม เรียนรู้ช้า (Slow Learner) เป็นต้น

ธันว์ริดา วงศ์ประสงค์
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรม
เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.

ทักษะพื้นฐานชุมชนที่ทุกคนควรมี

นางสาวธันว์ริดา วงศ์ประสงค์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ. กล่าวว่า จากสถานการณ์ปัญหาและความท้าทายที่ประเทศไทยกำลังเผชิญ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จึงร่วมกับธนาคารโลก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ จัดทำโครงการสำรวจทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน (Adult Skills Assessment in Thailand: ASAT) ซึ่งได้ทำขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2563 โดยเป็นการสำรวจและประเมินวัดทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills) ของบุคคลอายุ 15-64 ปี ในด้านทักษะการรู้หนังสือ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางอารมณ์และสังคม

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤตด้านทักษะคล้ายกับหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ มีสัดส่วนที่ใหญ่มากของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานที่มีทักษะพื้นฐานชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ กลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีความสามารถในการอ่านหนังสือขั้นพื้นฐาน และการคำนวณอย่างง่าย ๆ และไม่แสดงออกว่าจะสามารถมีส่วนร่วมกับผู้อื่น หรือเปิดกว้างรับแนวคิดใหม่ ๆ วิกฤตด้านทักษะนี้กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่อายุค่อนข้างมาก (กลุ่มบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป) กลุ่มประชากรวัยแรงงานที่อายุน้อย (กลุ่มบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี) ที่ไม่จบการศึกษาขั้นสูง และกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย

“
โจทย์สำคัญ คือ
การทำให้สิ่งที่มีค่า
มากที่สุดอย่าง
“ทุนมนุษย์”
มีความเสมอ
ภาคทางการศึกษา
”

ทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills)

ทักษะการรู้หนังสือ (หรืออ่านออกเขียนได้) (Literacy)

หมายถึง ความสามารถในการประเมิน ใช้และเข้าใจกับข้อความตัวอักษรเพื่อมีส่วนร่วมในสังคม บรรลุเป้าหมาย และพัฒนาความรู้ และศักยภาพของตน (OECD, 2562)

ทักษะดิจิทัล (Digital Skill)

หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ทำความเข้าใจ และประเมินความเกี่ยวข้องของข้อมูลอย่างเหมาะสม ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการทำงานและชีวิตประจำวัน

ทักษะทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Skill)

หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดูแลผู้อื่น จัดการอารมณ์ และสำรวจขอบเขตใหม่ สำหรับการทำงาน และชีวิตประจำวัน

ที่มา: Cartwright, Miyamoto และ El Wazzi

ทักษะพื้นฐานชีวิตเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานในทุก ๆ อาชีพซึ่งสามารถนำมาใช้ได้กับทุก ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต และในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ที่หลากหลายและตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้จากนี้ไป สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ การพัฒนาทักษะที่ตรงเป้าและตอบโจทย์การพัฒนาประเทศมากที่สุด โดยเฉพาะ **ทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills)** ที่ประกอบด้วย 1) การรู้หนังสือ หรืออ่านออกเขียนได้ (Literacy) 2) ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills) 3) ทักษะทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Skill) ยกตัวอย่างเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ ต้องเป็นการอ่านที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เช่น ถ้าเป็นช่างก็อ่านคู่มือออกตีโจทย์ได้ ใช้งานเป็น ทักษะดิจิทัลคือ ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือที่เป็นดิจิทัล ทักษะอารมณ์และสังคม เป็นทักษะที่ทำให้เกิดการจ้างงาน เราจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะนี้ได้อย่างไร เช่น อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ สามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ เป็นต้น เหล่านี้เป็นทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills) คือ ความสามารถด้านสมรรถนะที่เด็กและเยาวชน และประชากรวัยแรงงานจำเป็นต้องมี เพื่อเผชิญกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสในศตวรรษที่ 21

นอกจากทักษะพื้นฐานชีวิตแล้ว **ทักษะที่เป็นความท้าทายสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ยังมีอีก 2 ทักษะ คือ 1) การมีส่วนร่วมกับคนอื่น ความสามารถในการทำความเข้าใจและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) การค้นหาสิ่งใหม่** เป็นความสามารถในการขยายมุมมองความคิด การหาความรู้ใหม่ และเข้าใจมุมมองใหม่ ๆ จากผลการสำรวจพบว่า คนที่มีทักษะการค้นหาสิ่งใหม่ในช่วงโควิด 19 นั้นสามารถอยู่รอดได้ เพราะเขาเปิดประตูแห่งโอกาสของตัวเองในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยไม่ยึดติดกับคำว่า “ทำไม่ได้” เพราะสถานการณ์โควิด 19 แม้จะทำให้โลกหยุดนิ่ง แต่การเรียนรู้ไม่ได้หยุดนิ่งตามไปด้วย เช่น ใช้เวลาในการ Up-skills Re-skills ตัวเอง จนมองเห็นโอกาสใหม่ในการประกอบอาชีพ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น หากมองในภาพใหญ่พบว่า ทักษะพื้นฐานชีวิตของคนไทย มีผลกระทบต่อดัชนีทางเศรษฐกิจมหภาค ถ้าร้อยละ 70 ของประชากรไทยยังมีทักษะชีวิตพื้นฐานที่ไม่ดี คิดเป็น 1 ใน 5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) หรือประมาณร้อยละ 20

“หากประเทศไทย จะลงทุน ไปที่กลุ่มเปราะบาง ที่มีทักษะน้อย เป็นอันดับแรก โดยต้องเป็น ทักษะการบูรณาการ ไม่ใช่ทักษะใด ทักษะหนึ่งเท่านั้น”

ที่ประเทศสูญเสีย หากเราสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิตคนไทยได้จะส่งผลให้ GDP ของประเทศเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย แต่หากมองในภาพเล็กที่เป็นระดับบุคคลพบว่า ถ้ามีการยกระดับทักษะพื้นฐานชีวิต 3 ทักษะนี้ จะทำให้ประชากรไทยมีรายได้เพิ่มขึ้น 300 บาทต่อคนต่อเดือน โดยกลุ่มด้อยโอกาสจากเดิมที่มีรายได้ประมาณ 9,000 บาท ถ้าเราทำให้เขามีทักษะพื้นฐานชีวิตที่ดีเขาจะมีรายได้เพิ่มขึ้น 6,700 บาท เป็นตัวเลขที่มีนัยยะสำคัญของการทำงาน ฉะนั้นการมองโจทย์เรื่องการพัฒนาทักษะ ต้องเป็นโจทย์ที่ตรงเป้า ถูกจุด และถูกกลุ่ม

สุดท้ายนี้นางสาวธันวีธิดา กล่าวว่า ถ้าพูดถึงประชากร 50 ล้านคน มีกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสมากที่สุด คือ แรงงานนอกระบบ โดยในจำนวนนี้ 21 ล้านคนเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาส ตัวเลขนี้บ่งชี้ว่า หากประเทศไทยจะลงทุนควรลงทุนไปที่กลุ่มเปราะบางที่มีทักษะน้อยเป็นอันดับแรก โดยต้องเป็นทักษะการบูรณาการ ไม่ใช่ทักษะใดทักษะหนึ่งเท่านั้น เพราะเชื่อว่า การที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีทักษะที่ดีขึ้นนั้น ต้องมีการผสมผสานทักษะต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ทักษะอาชีพกับทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น

ทั้งนี้ ข้อมูลจากงานวิจัยของไทย บ่งชี้ว่า การลงทุนทักษะการอ่าน ทักษะดิจิทัล ทักษะด้านอารมณ์และสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น ในการจัดการอารมณ์จะคุ้มค่าที่สุด เพราะทำให้คนได้รับการจ้างงาน ขณะที่ การรู้หนังสือ และการอ่าน ทักษะดิจิทัลจะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุป คือ ทักษะพื้นฐานชีวิตเป็นรากฐานที่สำคัญของการประกอบอาชีพ เป็นภูมิคุ้มกันให้คนไทยทุกคนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาจนสามารถหลุดพ้นกับดักความยากจนข้ามรุ่นได้ในที่สุด

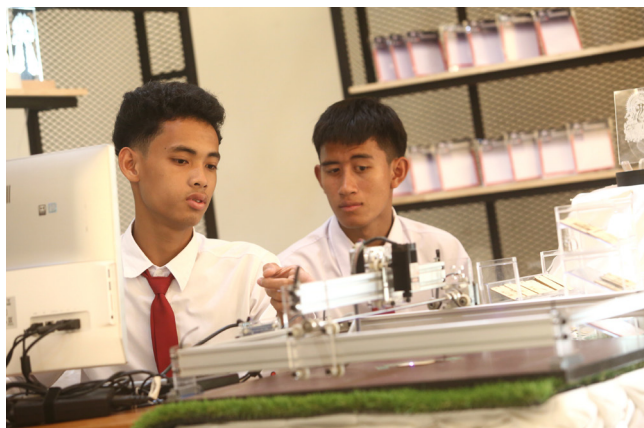
ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว
 อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทักษะที่หลากหลาย: กุญแจสู่การอยู่รอดในโลกยุคใหม่

นอกจาก **ทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills)** ซึ่งถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการต่อยอดเรื่องอาชีพแล้ว **“ทักษะใหม่”** ก็เป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้ามเช่นกัน ซึ่งในประเด็นนี้ ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บอกว่า ปัจจุบันเราแข่งขันอยู่ 3 อย่างคือ 1. แข่งกับตัวเอง 2. แข่งกับเวลา และ 3. แข่งกับโลก ยิ่งในสถานการณ์ที่ทั่วโลกกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัย ฉะนั้นคนหนึ่งคนจะต้องเก่งมากกว่าเดิม เราจะต้องเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้คนหนึ่งคนเก่งได้ 3-4 เท่า หรือเก่งทางด้านดิจิทัล นั่นหมายความว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันใช้ไม่ได้ผลอีกต่อไป ดังนั้น สถานศึกษาต้องเห็นว่า การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญ โดยอาจจะร่วมมือกับสถานประกอบการในการเรียนรู้ทักษะใหม่ที่เป็น

“ เรากำลังจัดการศึกษาในสถานการณ์ที่ยากลำบาก สถานศึกษามีทรัพยากรจำกัด และชีวิตมนุษย์ไม่ได้เป็นเส้นตรง แต่การแนะแนวอาชีพของเรายังมีการสอนเด็กแบบเส้นตรง แต่ในโลกความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้นอีกต่อไป เราจะต้องสอนให้เด็กเข้าใจว่าโลกอนาคต จะเป็นอย่างไร ถ้าเขาจับมือได้เขาก็จะเข้มแข็งสามารถที่จะล้มแล้วก็ลุกขึ้นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และการฝึกให้เด็กเป็นคนที่มีรอบคอบเริ่มตั้งแต่โรงเรียน โดยเราต้องสร้างทักษะพื้นฐานใหม่ให้กับเด็กที่ไม่ใช่ทักษะพื้นฐานอย่างที่เรารู้กัน ”

โดยทักษะใหม่จะเกิดขึ้นได้มีคำสำคัญ 7 คำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา/การจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงคือ 1. ตามสะดวก 2. ตามสบาย 3. ตามอัธยาศัย 4. ตามทันโลก 5. ตามเก็บไปเรื่อย ๆ 6. ตามช่วงวัย และ 7. ตามบริบทพื้นที่ เพราะเราช่วยทุกคนพร้อมกันไม่ได้ แต่เราสามารถเลือกช่วยได้ โดยเลือกกลุ่มที่ทำได้เร็ว ขยายผลได้ง่าย และมีผลกระทบสูง แต่ทั้งนี้ ต้องอย่าลืมว่า เรากำลังแข่งกับตัวเอง แข่งกับเวลา และแข่งกับโลก

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ**
 รองอธิการบดีฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์
 และรักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“ก้าวข้ามช่องว่างทางการศึกษา” ด้วยนวัตกรรมหลักประกันทางการศึกษา

อย่างไรก็ตาม นอกจากทักษะพื้นฐานชีวิต และทักษะที่หลากหลาย นวัตกรรมหลักประกันทางการศึกษาเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยให้ไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยในเรื่องนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ รองอธิการบดีฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ และรักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีหลักประกันเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษา คือ **“การสร้างกลไก”** ที่ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าไปสู่ระบบการศึกษาได้โดยหนึ่งในนั้น คือ **การให้ทุนการศึกษา** ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา หรือ กยศ. ที่ให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนที่เรียนสูงกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 รัฐบาลสนับสนุนให้เรียนฟรี 15 ปี แต่พบว่าเกิดความเหลื่อมล้ำเรื่องคุณภาพสูงมาก เพราะต้นทุนฐานทางการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน และพบว่าเด็กบางคนที่ยากจนมากแม้จะได้รับทุนการศึกษา แต่เขาต้องเสียโอกาสในการทำงาน เขาเป็นสินทรัพย์ของครอบครัวในการทำมาหาเลี้ยงชีพ

เพื่อปิดช่องว่างดังกล่าว กศศ. จึงออกแบบทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงในสาขาขาดแคลนและเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งนอกจากเด็กจะได้รับทุนการศึกษาแล้ว เขายังมีทุนสำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ที่สำคัญยังมีการให้ทุนสถานศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ดียิ่งขึ้น ถือเป็นทุนที่ครอบคลุมตั้งแต่เด็กเยาวชน ครอบครัว ไปจนถึงสถานศึกษา

“ ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงเป็นการออกแบบแนวทางการให้ทุนการศึกษาที่ลงสู่ตัวเด็กจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็ ทุน ปวช. ปวส. หรือทุนการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทุนการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น เช่น ผู้ช่วยพยาบาล ผู้ช่วยทันตแพทย์ ที่ใช้เวลาเรียนเพียง 1 ปี แต่มีผลตอบแทนสูงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุนการศึกษาหากมีการออกแบบและวางแผนอย่างเป็นระบบ มีตัวชี้วัดที่ครอบคลุม รัดกุม และเป็นจริงการให้ทุนการศึกษาจึงจะสัมฤทธิ์ผล ตอบโจทย์การพัฒนาทุนมนุษย์ได้อย่างแท้จริง ”

ทั้งนี้ จากการพูดคุยกับนักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กศศ. พบว่า เด็กเกือบร้อยละ 100 ส่งเงินกลับบ้านไปให้ครอบครัว หมายความว่าพวกเขาเห็นค่าของเงิน มีการบริหารจัดการเงินออกเป็นส่วน ๆ ทั้งใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนหนึ่งส่งกลับไปให้ครอบครัวได้ใช้ในการดำเนินชีวิต อีกส่วนหนึ่งเป็นเงินออมไว้ใช้หลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว

กล่าวได้ว่า ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กศศ. สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่หลายประเทศใช้อยู่ คือ ใช้ **“กลไกอาชีพศึกษา”** เป็นฐานในการพัฒนาทุนมนุษย์ เพราะเป็นการออกแบบการให้ทุนที่ลงสู่ตัวเด็กอย่างแท้จริง โดยระหว่างทางเด็กจะได้รับผลตอบแทนสูงมากทั้งด้านการเรียน การใช้ชีวิต และการดูแลครอบครัวไปพร้อมกัน ที่สำคัญคือ เรียนจบเร็ว ทำงานได้เร็ว มีรายได้สูง เป็นภาพของการลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

สถานการณ์ความต้องการ ของตลาดแรงงานและผู้ประกอบการในประเทศไทย

สถานการณ์ การประกอบธุรกิจในปัจจุบัน

แต่ละองค์กรต้องเตรียมพร้อมรับ
การเปลี่ยนแปลงและปรับตัว
ให้ทันกับสถานการณ์โลก
โดยทักษะที่สถานประกอบการ
ต้องการแรงงานคือ

- **ทักษะใหม่**
- **ทักษะเทคโนโลยี**
เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน
- **นวัตกรรม**ที่ตอบโจทย์การทำงาน
ในปัจจุบัน และอนาคต

ต้องการแรงงานที่มีทักษะ

Re-skills
การปรับปรุงทักษะ

UP-skills
การเพิ่มทักษะ

New-skills
สร้างทักษะใหม่

Technology & AI

FOCUS
“สร้างคนไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน”

นายพรเทพ เจริญผลจันทร์
ผู้จัดการส่วนชุมชนสัมพันธ์ เครือเบทาโกร

ตามทันโลก: เปิดใจรับโอกาสในการทำงาน ก้าวข้ามช่องว่างทางการศึกษา

“ไม่เลือกงาน ไม่ยากจน” อาจใช้ไม่ได้กับยุคสมัยที่มีการแข่งขันสูง นายพรเทพ เจริญผลจันทร์ ผู้จัดการส่วนชุมชนสัมพันธ์ เครือเบทาโกร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความต้องการของสถานประกอบการและการสร้างโอกาสการทำงานในระดับพื้นที่ว่า นับจากนี้ไป การจ้างงานโรงงาน หรือบริษัทจะเลือกคนที่มีความรู้ในการทำงานได้จริง ๆ มี New Skills ที่สามารถพัฒนาหรือ Up-skills ต่อได้ ซึ่งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ต้องตั้งใจให้ได้ว่า “ทักษะใหม่” ที่ภาคเอกชนต้องการคืออะไร

นอกจากทักษะใหม่ที่ต้องมีแล้ว การ Re-skills ก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน ทำอย่างไรให้วิชาชีวิตและวิชาความรู้ ตรงกับที่สถานประกอบการต้องการ เมื่อไรที่เด็กเยาวชนและประชากรวัยแรงงานมีครบทั้ง 3 ทักษะ ไม่ว่าจะเป็น Re-skills, Up-skills หรือ New Skills สถานประกอบการทุกแห่งยินดีรับเข้าทำงานแน่นอน ฉะนั้นคำว่า “ทักษะเทคโนโลยี และนวัตกรรม” เป็นเรื่องที่คุณคนต้องเรียนรู้ ที่ผ่านมามีข่าวว่า ประเทศไทยสร้างคนที่ไม่ตรงกับความต้องการ ทุกคนสามารถเรียนรู้การซ่อมเครื่องยนต์ได้หมด แต่เราต้องการทักษะในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน ซึ่งน่าจะเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับสถานศึกษาทุกแห่งว่า หากสถานศึกษาสามารถให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีหรือเชิงภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการร่วมกันจะส่งผลให้แรงงานไทยมีศักยภาพ มีคุณภาพ และสามารถแข่งขันได้

ศาสตราจารย์
ดร.บงเยาว์ นาเวรัตน์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ต้องมองเด็กให้เป็น Positive

ระบบการศึกษาของประเทศไทยออกแบบมาเพื่อเด็กปกติ ไม่มีความพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือมีความพิเศษในตัวเอง การศึกษาในระบบจึงไม่ตอบโจทย์พวกเขา และในระบบการศึกษาที่ไม่มีทรัพยากรที่เอื้อให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้หลายคนจึงมองว่า เป็นเพราะเขาไม่เก่ง ขี้เกียจ ไม่อยากเรียน เลยต้องออกจากระบบการศึกษา เด็กบางคนอยากเป็นนักร้อง นักแต่งเพลง แต่ระบบการศึกษาที่มีอยู่ไม่สามารถพาเขาไปถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการได้ เขาจึงต้องออกนอกระบบ เพราะระบบการศึกษาไม่ตอบโจทย์ชีวิตของเขา

เพราะฉะนั้นอยากให้มองเด็กกลุ่มนี้มุมบวก หรือ Positive ที่เขาสามารถค้นพบตัวเองได้เร็ว โดยปัจจุบันพบว่า มีเด็กกลุ่มนี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องเลวร้าย แต่เป็นเรื่องดีที่เขาค้นพบตัวเองเร็วตรงกันข้ามกับเด็กอีกกลุ่มที่ออกเดินทางจากเส้นทางปกติไปไกลมาก เช่น ดิตยาเสพตติ เข้าไปสู่วงจรอาชญากรรม เด็กกลุ่มนี้ออกนอกระบบด้วยเหตุผลเดียวกันคือ การศึกษาไม่ตอบโจทย์ ครอบครัวไม่ตอบโจทย์ สังคมไม่ใช่ที่พื้นที่ปลอดภัยและพึ่งพาอาศัยได้ ปัญหาคือ เราไม่รู้ว่าเด็กกลุ่มนี้ มีจำนวนเท่าไร เพราะฉะนั้น การจะแก้ไขปัญหาลูกกลุ่มนี้ได้ ปัจจัยสำคัญคือ เราต้องรู้จำนวนเด็กที่แท้จริงว่ามีเท่าไร เราจึงจะสามารถสร้างการเรียนรู้หรือพัฒนาเขาได้อย่างถูกต้องทิศทาง

THE MOVEMENT

สถานการณ์การเรียนรู้

และการศึกษาของโลก

นางสาวโควิรินทร์ ชวนประพันธ์
เจ้าหน้าที่โครงการ แผนกการศึกษา
ยูเนสโก กรุงเทพฯ

สถานการณ์โลก: ความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ตอบโจทย์ชีวิต

นางสาวโควิรินทร์ ชวนประพันธ์ เจ้าหน้าที่โครงการ แผนกการศึกษา ยูเนสโก กรุงเทพฯ หรือ องค์กรเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ฉายภาพสถานการณ์และแนวโน้มนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต โดยระบุถึงประเด็นการเข้าถึงการศึกษาว่า สถานการณ์โลกในปัจจุบันมีเด็กตกหล่นหรือไม่ได้รับการศึกษาทั่วโลกกว่า 250 ล้านคน เป็นเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยูเนสโกมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม พบว่า มีเด็กผู้หญิงออกจากโรงเรียนกลางคันกว่า 6 ล้านคน โดยเฉพาะในประเทศอัฟกานิสถาน แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงเมื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาแล้ว เด็กผู้ชายกลับมีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบมากกว่าเด็กผู้หญิง

ไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้นที่ตื่นตัว เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น” หลายประเทศทั่วโลกก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เช่นกัน เพราะค้นพบแล้วว่า การที่ประชากรไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างเหมาะสมส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีนัยยะสำคัญ

นางสาวโควิรินทร์ ยังชี้ให้เห็นว่า หากไม่เร่งแก้ไขปัญหา มีการคาดการณ์ว่า ในปี 2030 หรืออีก 6 ปีข้างหน้า โลกจะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมากถึง 10 ล้านล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ และยูเนสโกยังพบตัวเลขที่น่าสนใจ คือ กว่าร้อยละ 57 ของเด็กทั่วโลก แม้จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน แต่ก็ไม่มีทักษะขั้นพื้นฐานเพียงพอต่อการยกระดับตนเอง เช่น อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ อ่านจับใจความไม่เป็น หรือ จับประเด็นไม่ได้ เป็นต้น โดยประเทศแถบแอฟริกาได้รับผลกระทบมากที่สุดถึงร้อยละ 94

นอกจากนั้น ยังพบว่ากลุ่มเยาวชนอายุ 15-24 ปี ทั่วโลกร้อยละ 22 ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา การจ้างงาน หรือการฝึกอบรมใด ๆ ซึ่งเรียกว่ากลุ่ม NEET หรือ Youth Not in Education, Employment, or Training เป็นกลุ่มที่น่าจับตามองว่า ทำอย่างไรให้เยาวชนเหล่านี้มีแรงจูงใจในการเรียนให้จบ มีงานทำที่ดี หรือเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

COMMUNITY - BASED Learning

“4 นวัตกรรม” การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

และตอบโจทย์ชีวิต

ด้วยสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบทชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น โดยเฉพาะ “นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และตอบโจทย์ชีวิตด้วย Long Life Learning” จึงเป็นสิ่งที่หลายคนให้ความสนใจไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยที่เชื่อว่าการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นอาจเป็นจุดเปลี่ยน หรือ Game Changer ที่ช่วยคนไทยหลุดพ้นจากกับดักความยากจนข้ามรุ่น ซึ่งการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นคือ ตัวปลดล็อก เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้กับประเทศไทย

TK Park Yala กับการสร้างนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพราะโลกเปลี่ยนทุกวัน การจะทำให้ทุกคนอยู่รอดบนโลกใบนี้ได้ จึงต้องสร้างนิเวศการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ใน 3 ประเด็น คือ 1. ทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ 2. ทำให้พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นแหล่งมั่วสุมทางปัญญาที่ดี และ 3. ทำให้ TK Park Yala เป็นมากกว่าห้องสมุด เป็นพื้นที่ของโอกาสที่ทำให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกภาคส่วนได้เข้ามาเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ทำให้ทุกคนรู้จัก “ต่อมเอ๊ะ” ต่อสถานการณ์รอบตัว รู้จักและเข้าใจตนเอง สร้าง Creative Economy เติมสีสัน และบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เมือง โดยใช้ความเป็น Smart Green Growth คือ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีแหล่งเรียนรู้เพื่อเติมเต็มทักษะชีวิตในบริบทของตนเอง

สำหรับ นวัตกรรมการเรียนรู้ของเทศบาลนครยะลาจะยึดผู้ใช้งานหรือบริบทของคนในพื้นที่เป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ ทั้งเรื่องการเรียนรู้ การจัดการศึกษาที่เท่าเทียม รวมถึงเรื่องรายได้ ตามเป้าหมายที่ 4 ของ SDGs โดยเทศบาลนครยะลา มีโครงการให้คำปรึกษา

เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถเติบโตไปบนเส้นทางเดินของตัวเองได้ โดยปัจจุบัน TK Park Yala มีการขยายศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง ใน 4 มุมเมือง และมี Mini TK Park Yala เป็นแห่งแรกที่โรงเรียนเทศบาล 4 จังหวัดยะลา เน้นในเรื่องของการสร้างอาชีพ ดึงเด็กที่หลุดออกจากการเรียนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ควบคู่ไปกับ Mobile Library & Activity และ Book Delivery เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

“หลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล” นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการมีงานทำ

หลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล เป็นหลักสูตรระยะสั้น 1 ปี ในโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กสศ. ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อตอบโจทย์ชีวิตนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส คือ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องมีงานทำทันทีภายใน 1 เดือน และมีเงินเก็บออมระหว่างศึกษาอยู่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย จึงมีการออกแบบหลักสูตรใหม่ที่ชื่อว่า Early Warning Detection Model โดยมีการเชื่อมโยงกับครอบครัวของนักศึกษา ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครู หมอ พ่อแม่ เพื่อร่วมกันดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้เรียน โดยแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มสีเขียวเป็นเด็กปกติ กลุ่มเหลืองคือ เด็กที่มีความเสี่ยงต้องเฝ้าระวัง และกลุ่มสีแดงคือ เด็กที่ควรให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน และมีการสร้างระบบดูแลที่มีชื่อว่า “เครือข่ายเทาทอง” ที่หมายถึงการระดมความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง อาจารย์ รุ่นพี่ ช่วยกันติดตามเฝ้าระวังนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีการใช้ EduPage Program เพื่อติดตามการเข้าเรียน ผลการเรียน และความก้าวหน้าของนักศึกษา ทั้งยังให้ความรู้เรื่องการใช้จ่ายเงินออมเงินอย่างมีเหตุผล

สำหรับหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลนี้ จะมีการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์คือ ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากสภาวิชาชีพ ตอบโจทย์แหล่งงานในปัจจุบัน คือ คำนึงถึงระบบสุขภาพ สังคมผู้สูงอายุ คนพิการ โรคเรื้อรัง เศรษฐกิจ ฯลฯ และที่สำคัญเป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถเลือกกลุ่มอาจารย์ และเลือกเวลาเรียนที่สอดคล้องกับตัวเอง นอกจากนี้ยังมีภาคีเครือข่ายมาร่วมกันพัฒนาหลักสูตร เช่น หลักสูตรไทรศาสตร์ และการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 คิดเป็น ทำเป็น ทำงานเป็นทีม มีทักษะอาชีพ และเรียนรู้กับต้นแบบปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เมื่อนักศึกษาที่เรียนจบสามารถทำงานได้ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน คลินิก ศูนย์แพทย์ หน่วยกู้ชีพกู้ภัย หรือประกอบอาชีพส่วนตัว เช่น การดูแลผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นอาชีพที่ตอบโจทย์สังคมผู้สูงวัย

นวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อการมีอาชีพมีรายได้

โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ใช้ “อาชีพ” เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบให้มีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการทำงานจะมีการหนุนเสริมเติมเต็มกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากทีมหนุนเสริมวิชาการโครงการ ทีมหนุนเสริมวิชาการระดับภาค หน่วยจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่มีทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน ที่ทำหน้าที่หนุนเสริม พัฒนาคอนในพื้นที่ โดยใช้ฐานทุนชุมชนเป็นจุดตั้งต้นในการยกระดับความรู้ เพื่อให้คนในชุมชนเกิด 5 มี คือ มีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ และมีขาย

แต่การจะเกิด 5 มีได้ คนทำงานต้องมี 7 องค์ประกอบ ดังนี้
1. เป้าหมายร่วม ที่หมายรวมถึงเป้าหมายของ กสศ. เป้าหมายโครงการ เป้าหมายหน่วยจัดการเรียนรู้และเป้าหมายของผู้ร่วมเรียนรู้ 2. ความสัมพันธ์ ระหว่างทีมหนุนเสริมวิชาการในพื้นที่เพื่อให้รู้จักจุดอ่อนจุดแข็งและหนุนเสริมได้ถูกที่ถูกทาง 3. ศักยภาพ ทุนเสริม เพื่อที่ทีมหนุนเสริมจะได้เข้าไปช่วยสนับสนุน 4. ข้อจำกัด รู้ข้อจำกัดของกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ 5. ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ของแต่ละองค์กร 6. ทีมงาน/คณะทำงาน มีความพร้อมในการทำงาน และ 7. กาลเทศะ ในการเข้าไปสร้างการเรียนรู้ที่ต้องยืดหยุ่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

“
การเข้าไป
สร้างการเรียนรู้
ที่ต้องยืดหยุ่น
และสอดคล้อง
กับวิถีชีวิต
ของคนในชุมชน
”

นอกจาก 7 องค์ประกอบข้างต้นแล้ว ทีมหนุนเสริมวิชาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีการยกระดับความรู้ด้วยการทำ “แผนที่เขียน” นำความรู้ความเชี่ยวชาญของหน่วยจัดการเรียนรู้มาจัดทำเป็นแผนที่ให้หน่วยจัดการเรียนรู้ใช้เป็นเครื่องมือหนุนเสริมความรู้และความร่วมมือระหว่างกัน เป็นการยกระดับหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เป็น “นักจัดการเรียนรู้” ในรูปแบบของ Network ที่พร้อมสร้างการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์คนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ตัวอย่าง เช่น บริษัท อัครลักษณ์ จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ใช้ประโยชน์จากแผนที่เขียนนำความรู้ ความเชี่ยวชาญจากหน่วยจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ ภาคีเครือข่าย และเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ ร่วมกันพัฒนาทักษะอาชีพให้กับผู้ต้องโทษในเรือนจำกลางอุดรธานี เพราะการศึกษาไม่ได้หยุดแค่ในรั้วโรงเรียนอีกต่อไป แต่ทุกคนสามารถสร้างและเป็นเจ้าของความรู้ร่วมกันได้ เริ่มจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีเข้ามาเตรียมความพร้อมด้านการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรอาชีพ

ที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและวิถีชีวิตของผู้ต้องโทษ มีใบรับรองมาตรฐาน ขณะที่เรือนจำกลางอุดรธานีมีกระบวนการช่วยเหลือ ส่งต่อ และติดตาม ส่วนบริษัท อัดลักษณ์ จำกัด จะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัย หรือ Safe Zone ให้ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวรู้สึกมั่นใจในการกลับสู่สังคม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พบว่า เป้าหมายสูงสุดของโครงการฯ นี้ คือ การมีความรู้ในการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทีมทุนเสริมวิชาการ นำพาหน่วยจัดการเรียนรู้ทำ คือ 1. การใช้ข้อมูล 2. การออกแบบการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลาย และ 3. การพัฒนาคนด้วยความรู้ ซึ่งเป็นการทำงานที่ยั่งยืนนำไปสู่การพัฒนาคนและพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

Café Amazon for Chance: การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับคนพิการ

ปัจจุบันภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในเรื่องการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างอาชีพ สร้างทักษะ และสร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ต้องโทษ โดยหนึ่งในนั้นคือ บริษัท สานพลัง วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด ที่ดำเนินโครงการ Café Amazon for Chance ใช้พื้นที่ร้าน Café Amazon ที่มีอยู่ประมาณ 3,000 สาขา แบ่งปันโอกาสสู่คนพิการทางการได้ยิน เนื่องจากเป็นคนพิการกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนมากกว่า 300,000 คน

สำหรับกระบวนการทำงานเริ่มจากทำความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารและความต้องการของคนพิการกลุ่มนี้ เพื่อออกแบบการเรียนรู้ภาษามือให้กับพนักงานในร้าน Café Amazon ให้สามารถสื่อสารกับลูกค้าได้

โดยปัจจุบันมีการขยายโครงการ Café Amazon for Chance ไปแล้วถึง 331 สาขา มีคนพิการประมาณ 200 กว่าคน ยังมีการรับผู้สูงวัยที่เป็นคนพิการทางการได้ยินเข้ามาร่วมทำงานประมาณ 400 กว่าคน โดยระหว่างนี้ หากคนพิการเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ก็สามารถได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น มีตำแหน่งที่สูงขึ้นได้ ซึ่ง Café Amazon for Chance มีผู้ที่สมัครเข้าทำงานวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือต่ำกว่าจะมีอัตราเงินเดือนจะอยู่ที่ 12,000 บาท ทั้งนี้จากการทำโครงการมา 6 ปี วันนี้ได้ขยายเป็นสาขาแฟรนไชส์ และกำลังจะมีเพิ่มขึ้นอีก 50 สาขา และล่าสุด Café Amazon ร่วมมือกับ กสศ. รับสมัครนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงเข้ามาฝึกงาน เพื่อต่อยอดการประกอบอาชีพในอนาคต

และนี่คือ 4 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตที่ช่วย “ปลดล็อก” การพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทย

สร้างชีวิตใหม่และยกระดับทักษะอาชีพ วิชาการ วิชาชีวิต และวิชาชีพ ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้

โครงการมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาศักยภาพ และยกระดับทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถสร้างรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตทั้งต่อผู้ที่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ ตลอดจนขยายผลสู่คนในครอบครัว และเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

1 ระดับตนเอง

พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ด้านอาชีพ การผลิต การขาย การทำการตลาด สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ทักษะการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง

2 ระดับครอบครัว

มีการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกัน การจัดการเศรษฐกิจครัวเรือน การดูแลสุขภาพ ตลอดจนการเห็นคุณค่าของตัวเองและเกิดความสุขในครอบครัว

3 ระดับชุมชน

มีความเข้มแข็ง เกิดการรวมกลุ่ม ยกระดับเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในภายนอกเข้ามา มีส่วนร่วม และที่สำคัญ คือ เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้และดูแลกันอย่างต่อเนื่อง

หลวมมอง หลายความคิด การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

“

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้ ทุกคนต้องร่วมมือ และบูรณาการกันทุกเรื่อง โดยเฉพาะภาครัฐ จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน จับต้องได้ และพร้อมนำไปสู่การปฏิบัติจริง

”

ดร.ลฎากา มอร์เตโร
ครูใหญ่ศูนย์การเรียนรู้
บริษัท เอส แอนด์ พี ซินดิเคท จำกัด (มหาชน)

“

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้มี 3 ประเด็นสำคัญ คือ
1. มีความหลากหลาย 2. เคารพเสรีภาพความเป็นมนุษย์
3. การขับเคลื่อนสื่อสารมวลชน โดยนำเสนอตัวอย่าง ความจริง ขับเคลื่อน ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และผลักดันให้เกิดนโยบายและเกิดกฎหมายที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อความเท่าเทียม และเข้าถึงการศึกษาที่ดี

”

**รองศาสตราจารย์
ดร.วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา**
ผู้จัดการโครงการพัฒนาการเรียนรู้
สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ.

“

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สิ่งสำคัญคือ “มุมมองและความคิด” โดยเฉพาะ “ครู” ที่อยู่ในห้องเรียน และเป็นคนที่ใกล้ชิดเด็กต้องปรับมุมมองของตัวเองว่าจะออกแบบการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์ชีวิตเด็กนักเรียนของตัวเองได้อย่างไร และครูต้องตัวสูงมากพอที่จะมองเห็นว่าเส้นทางข้างหน้าของเด็กเลือกเดินมีขวากหนามอะไรกันขวางอยู่ เตรียมทักษะความรู้ วิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต เพื่อให้เขาเอาตัวรอดได้ในทุกสถานการณ์ของชีวิต

”

นายชวัลย์ บุตรทอง
ศูนย์การเรียนรู้สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม
จังหวัดอุดรธานี

“

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นภารกิจร่วม ภาระร่วม ซึ่งก็คือ All for Education: Education for All ซึ่ง All ในที่นี้คือเราทุกคนต้องเป็นส่วนหนึ่งที่จะร่วมสร้างความเสมอภาคทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

”

ดร.สมคิด แก้วกัญญา
ผู้จัดการโครงการหนุนเสริมทางวิชาการ
โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ.

“

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้ ต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการศึกษาแบบเก่าเป็นแบบใหม่ ให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค โดยมีชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ

”

**รองศาสตราจารย์
ดร.ชรินทร์ บึงคัง**
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“

หัวใจของการศึกษาหรือการเรียนรู้ มีเป้าหมาย 2 เรื่อง คือ
1. ทำให้มนุษย์เติบโตขึ้น ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ให้สามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และยกระดับครอบครัว ชุมชน สังคม 2. การศึกษาต้องนำไปสู่ความเป็นไท เป็นการยกระดับจิตใจให้มีอิสรภาพที่ปราศจากสิ่งที่ยึดติดต่าง ๆ การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้ระบบต้องมีความยืดหยุ่น ด้วยเช่นกัน

”

นายภัทร คำพิทักษ์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ.

"4 นวัตกรรม" สร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น บนความหลากหลาย

TK park นวัตกรรมเรียนรู้เพื่อ "ทุกคน ทุกช่วงวัย"

- TK Park Yala เทศบาลนครยะลา สร้างโอกาสเรียนรู้ให้ประชาชนอย่างเสมอภาค
- สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
- พื้นที่เรียนรู้ตามอัธยาศัย กระตุก "ต่อมเอ๊ะ" ต่อเรื่องราวรอบตัว "สร้าง Creative Economy"
- Smart Green Growth อยู่ร่วมและเรียนรู้จากธรรมชาติ
- มีศูนย์การเรียนรู้ 24 ชั่วโมง ใน 4 มุมเมือง และ Mini TK Park Yala ในโรงเรียน

"อาชีพ" เป็นเครื่องมือเรียนรู้เพื่ออยู่รอด

- ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผ่าน "หน่วยจัดการเรียนรู้" ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่
- ยึดหลัก 7 องค์ประกอบ คือ
  - เป้าหมายร่วม ความต้องการ
  - ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม
  - ศักยภาพ ทักษะเสริม (คน งาน เงิน ความรู้)
  - จังหวะก้าว เงื่อนไข บริบท ความเชื่อมโยง
  - ระเบียบ ข้อปฏิบัติ กติกา
  - ทีมงาน คณะทำงาน เครื่องช่วย ชุมชน
  - กาลเทศะ ความสอดคล้อง ต่อเนื่อง
- ต่อยอดหนุนเสริม "หน่วยจัดการเรียนรู้" ให้เป็น "นิกจัดการเรียนรู้ชุมชน"

เส้นทางสู่การมีความรู้ในการดำรงชีวิต

- ใช้ประโยชน์จากข้อมูล
- ออกแบบการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลาย
- พัฒนาค้นด้วยความรู้

แพลตฟอร์ม ระยะสั้น 1 ปี

- หลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
- ตลาดต้องการ ตอบโจทย์สังคมสูงวัย ทำงานได้หลากหลาย
- เรียนจบไว มีงานทำแน่นอน และมีเงินเก็บ
- มีทุนการศึกษา และทุนใช้จ่ายระหว่างเรียน
- ตอบโจทย์ผู้เรียนยากจน/ด้อยโอกาส
- ออกแบบหลักสูตรยืดหยุ่น
  - Early Warning Detection Model "ครู หมอ พ่อ แม่" ช่วยกันดูแลสุขภาพกายใจ
  - สร้างระบบดูแล "เครื่องเอกาทอง" ติดตาม เฝ้าระวัง พัฒนาการเรียนรู้โดยครอบครัว อาจารย์ และรุ่นพี่
  - หลักสูตรไตรศาสตร์ เรียนรู้และฝึกทักษะจากปราชญ์ชุมชน และภาคีเครือข่าย

"โอกาส" ที่ออกแบบได้

- Café Amazon for Chance สร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เพื่อคนพิการทางการได้ยิน
- ใช้ร้าน Café Amazon กว่า 3,000 สาขา เป็นพื้นที่ทำงานของคนพิการทางการได้ยิน
- เปิดรับผู้สูงวัยซึ่งพิการทางการได้ยินเข้าทำงานแล้ว 400 กว่าคน
- ออกแบบการเรียนรู้ภาษามือให้พนักงานใช้สื่อสารกับลูกค้า
- เงินเดือน และตำแหน่ง ปรับขึ้นตามการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- ร่วมกับ กสศ. รับ นศ. ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง เข้าฝึกงานเพื่อต่อยอดการประกอบอาชีพ

LIVE & LEARN

“สลายในและนอกระบบการศึกษา”

ด้วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

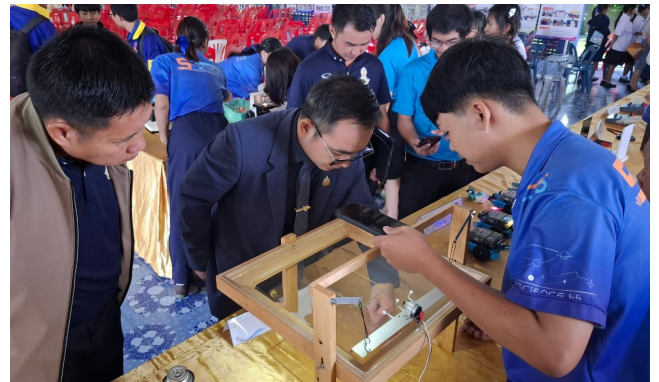

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงซับซ้อน และเปราะบางมากขึ้น มนุษย์เราไม่สามารถทำงาน หรือเรียนรู้แบบเดิมได้อีกต่อไป ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดย้อนกลับมากะทบการศึกษาและการเรียนรู้ เพราะโลกเปลี่ยน งานเปลี่ยน ความต้องการทักษะใหม่ ๆ จึงเปลี่ยนตามไปด้วย

กสศ. พยายามหาหลักสูตรที่ตอบโจทย์สำหรับเด็กในและนอกระบบการศึกษา ซึ่งโจทย์สำคัญของเยาวชนกลุ่ม NEET คือ ต้องการมีรายได้ทันที เพราะมีปัจจัยเงื่อนไขชีวิตเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ “โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง หลักสูตรประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล/ผู้ช่วยทันตแพทย์ (ทุน 1 ปี)” เด็กที่จบหลักสูตรนี้ ในช่วงอายุ 19 ปี จะมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยประมาณ 20,000 บาท แล้วเขายังมีทักษะพื้นฐานที่สามารถไปทำงานพิเศษหารายได้เสริมได้อีกด้วย วิธีการที่ กสศ. ใช้สร้างแรงกระตุ้นในเรื่องการสร้าง Mindset ให้เรียนรู้เพื่ออยู่รอด Learn to Earn คือ “ค้นหาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตนอกห้องเรียน” เปลี่ยนทุกชุมชนในประเทศไทย เปลี่ยนสถานประกอบการให้เป็นโรงเรียน เปลี่ยนโรงงานเป็นพื้นที่เรียนรู้ ทำให้การศึกษาและการเรียนรู้เป็นฝ่ายไปหาเด็กเยาวชนและชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

ด้วยสถานการณ์เด็กในพื้นที่ส่วนใหญ่ต้องทำงานและเรียนไปด้วย โรงเรียนห้วยซ้อวิทยาคมรัชมังคลาภิเษก จังหวัดเชียงราย จึงนำแนวคิด “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” ที่เป็นการบริหารจัดการศึกษาที่รวม 1. การศึกษาในระบบโรงเรียน 2. การศึกษานอกระบบ และ 3. การศึกษาตามอัธยาศัย

เข้าด้วยกัน โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน นักเรียน และชุมชน เด็กสามารถเลือกเรียนวิชาที่สนใจเพิ่มเติมจากการเรียนปกติ สำหรับโรงเรียนห้วยซ้อฯ เริ่มจากการทำ “ห้องเรียน 2 ระบบ” เปิดโอกาสให้นักเรียน ที่มีข้อจำกัดและเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตสามารถเรียนจบการศึกษาได้ มีการจัดการเรียนสอนผ่าน 6 ON คือ ON-Line, On-Hand, ON-Demand, ON-Site, ON-Home, และ ON-Community เมื่อจบการศึกษานักเรียนสามารถนำวุฒิการศึกษาไปศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ซึ่งต่อมาได้มีการขยายเป็น 3 ระบบ หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบนี้คือ การเปลี่ยนองคาพยพทั้งหมดของโรงเรียน ตั้งแต่ครู ผู้บริหาร นักเรียน ภารโรง ผู้ปกครอง ภาควิชาในชุมชน ผู้นำในชุมชน สถานศึกษา ภาคประชาสังคม เครือข่ายพันธมิตรทางการศึกษาที่ให้คุณค่าต่อกระบวนการทำงาน ให้คุณค่าต่อการเติบโตและพัฒนาของผู้เรียนมากกว่ารางวัลหรือการแข่งขันใด

“ศูนย์การเรียนรู้มาตรา 12” พื้นที่รองรับเด็กหลุดออกจากระบบ

“ศูนย์การเรียนรู้” เป็นสถานที่ที่องค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชน จัดตั้งขึ้น เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่แสวงหาผลกำไร เป็นทางเลือกของการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม บนแนวคิดที่ว่า การจัดการเรียนรู้ บนฐานวิถีชีวิตชุมชน หรือการนำชีวิตเป็นตัวอย่าง ซึ่งไม่เพียงแต่พัฒนาผู้เรียน ผู้จัดการศึกษา หรือสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่ยังพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม จังหวัด อุตรดิตถ์ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ก่อตั้งขึ้นตามมาตรา 12 พ.ร.บ. การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับเด็ก ในชุมชนได้เรียนรู้ผ่านงานที่เขาทำอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเด็กปั๊ม แคนซ้เซอร์ หรือ อาชีพอื่น ๆ โดยใช้หลักสูตรของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ที่มีความยืดหยุ่น เด็กสามารถใช้ประสบการณ์เทียบโอนเข้าสู่ศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลาน มีพื้นที่แสดงออกหรือพื้นที่ปล่อยของ และมีภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาเป็นกำลังหนุนเสริมตามภารกิจหน้าที่

ซึ่ง ดร.สุภาภา มอร์เตโร ครูใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ บริษัท เอส แอนด์ พี ซินดิเคท จำกัด (มหาชน) กล่าวเสริม ในมุมการสร้างพื้นที่เรียนรู้ว่า บริษัทฯ มีการจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้ตามมาตรา 12 เนื่องจากองค์กรมีมุมมอง เรื่องการเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาบุคลากร ให้มี คุณภาพ ดังนั้น 16 ปีที่ผ่านมา จึงเริ่มต้นดูแลบุตรหลาน ของพนักงาน และ นำโอกาสเข้าถึงคนในพื้นที่ห่างไกลให้มาร่วมงานกับ S&P เริ่มปรับ Mindset ใหม่และร่วมกัน สร้างนิเวศการเรียนรู้เพื่อดูแลกันช่วยเหลือกัน ในพื้นที่ปลอดภัยที่เราสร้างขึ้น

“ห้องเรียนชุมชน” ที่พึ่งของเด็กกลุ่มเสี่ยง

ด้วยบริบทพื้นที่อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี คนส่วนใหญ่ ในชุมชนประกอบอาชีพทำสวนยาง จึงมีเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวนมากไม่น้อยหมกตัวอยู่ตามสวนยาง หลายคนมีปัญหา ครอบครัว ดิทยาเสพติด เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง จึงใช้การสร้างงาน สร้างอาชีพ เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน พัฒนาหลักสูตร การเลี้ยงผึ้ง การทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ โดยใช้ฐานทุนชุมชน พัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้จากกรณีปัญหาในชุมชนสู่การเทียบโอน หน่วยกิตมีการเชื่อมโยงกับ โรงเรียน สกร. ในพื้นที่ และมหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สำหรับการทำงานกับเด็กกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง มองว่า ต้องเริ่มต้นจากครอบครัว บ่อยครั้งที่พบว่า ครอบครัวเป็นต้นทาง ผลักเด็กออกจากระบบ ฉะนั้นจะแก้ไขปัญหานี้ได้ สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรก คือ การสื่อสารกับครอบครัวให้เข้าใจเหตุแห่งปัญหา และร่วมมือกันแก้ไข แล้วค่อยขยายไปถึงชุมชน สื่อสารทำความเข้าใจให้คนในชุมชนใช้ฐานทุน ชุมชนด้านต่าง ๆ สร้างให้โอกาสเด็กเหล่านี้ได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน โดย ญุณแจสำคัญคือ การทำให้ “ผู้นำชุมชน” เห็นภาพและเป้าหมายเดียวกัน และเข้ามาร่วมทีม ทำให้ในปัจจุบันชุมชนอนุญาตให้ใช้ป่าชุมชน 715 ไร่ เป็น “พื้นที่กลาง” แห่งการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย

ทางด้าน อาจารย์อนวัช คนองเดช หัวหน้า กลุ่มงานด้อยโอกาส กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ได้ร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นข้างต้นว่านิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้จำเป็นต้องเริ่มต้นจากครอบครัว ชุมชน ต้องเข้าใจเด็ก และหน่วยงานต้องเข้าใจในความ ต้องการของเด็กเยาวชนก่อนที่จะมีการนำนโยบายต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการสร้างการรับรู้ การเปลี่ยน Mindset ครอบครัว ชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ของการสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กและ เยาวชน

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรม

จากปัญหาทับซ้อน และสถานการณ์ที่เด็กและเยาวชนในชุมชน ต้องเผชิญ บางคนอาจก้าวพลาดจนต้องเข้าไปอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน คำถามคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถคืนความเป็นมนุษย์ ให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ และทำอย่างไรให้เขามีความเปลี่ยนแปลงประกาย ในตนเอง พร้อมทั้งจะลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้

ที่สร้างและกระตุ้นให้เด็กมีความกระหายใคร่รู้อยู่ตลอดเวลา โดย นายยุทธศักดิ์ รุ่งเรืองนรา ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดชลบุรี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้แลกเปลี่ยนในประเด็นนี้ไว้ด้วยว่า “เราควรเปิดประตูของสถานพินิจฯ ให้เป็นพื้นที่สาธารณะในการพัฒนาและสร้างการเรียนรู้ เพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะกลับคืนไปสู่ชุมชน และสังคม”

ตัวอย่างที่มูลนิธิปัญญาภิบาลฯ ใช้ คือ “สมดุสิตชีวิต” เริ่มต้นจากคำถามสำคัญคือ ชีวิตหลังจากนี้จะเดินต่อไปอย่างไร ชวนให้เขาย้อนคิดถึงชีวิตที่ผ่านมาและชีวิตในอนาคต หรืออีกนัยยะหนึ่งคือ ให้เขาตั้งเป้าหมายในชีวิต หลังจากนั้นจึงเข้าสู่โปรแกรมการเรียนรู้จากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งมีทั้งหน่วยการเรียนรู้วิชาชีพ วิชาการ หน่วยสามัญ หรือบางหน่วยใช้การศึกษาตามมาตรา 12 เข้าไปจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ภายใต้ข้อจำกัดหลายด้าน โดยหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรมก็คือ การสร้างเป้าหมายร่วมกับหน่วยงานหลัก เช่น สถานพินิจฯ ที่ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1. เชื่อมมันในภาคเครือข่าย 2. ให้อำนาจในการตัดสินใจ และ 3. ออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน

ทำให้ทุกตารางนิ้วของทุกพื้นที่กลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ที่เด็กใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยครูทำหน้าที่จุดประกายการเรียนรู้ เปลี่ยนคำว่าจับมือกันไว้แล้วไปด้วยกันเป็น “เธออยู่ไหนฉันจะไปหา” หรือเด็กเยาวชนอยู่ที่ไหนเราจะพาการศึกษาไปหาเขาแทน

ทั้งนี้ นายอูเทน ชนะกุล รองอธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน ได้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ว่า เด็กส่วนใหญ่เมื่อเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ เขาอาจเคยมีประสบการณ์ชีวิตที่ไม่ดีนัก และไม่สามารถเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นได้ ดังนั้นสิ่งที่ทำคือ “สร้างนิเวศการเรียนรู้ใหม่” โดยร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และโรงเรียนประชานิธิ ให้พี่เลี้ยงของเด็กซึ่งเป็นคนที่เขารู้สึกปลอดภัยมาร่วมเป็นครูและโค้ชให้เด็ก ดูแลให้เด็กสามารถกลับคืนสู่ชุมชนได้ โดยครอบครัวจะต้องร่วมมือกับชุมชนด้วย

จากโรงงานสู่โรงเรียน

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ต้องยอมรับความจริงว่ายังมีคนอีกกลุ่มที่เข้าไม่ถึงสิทธิและโอกาสใด ๆ เช่น เด็กและเยาวชนลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่พ่อแม่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย แต่วันนี้ กสศ. มีตัวแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับแรงงานข้ามชาติ คือ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) ที่เชื่อมั่นว่า การศึกษาควรไร้พรมแดน และ

เราควรร่วมกันพัฒนา และสร้างประชากรที่มีคุณภาพให้กับกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้ LPN มีการทำงานร่วมกับยูเนสโกและยูนิเซฟ เนื่องจากความไม่สงบในเมียนมาร์ คือ โรงเรียนเถื่อนนิตยา ซึ่งมีเด็กอยู่ประมาณ 1,200 คน เพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยให้กับเด็ก ผ่านการทำงานร่วมกับชุมชน ให้เด็กได้เข้าเรียน ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 โดยมีหน่วยงานด้านการศึกษาความร่วมมือที่สำคัญ คือ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และกองบัญชาการตำรวจสันติบาล เป็นการให้โอกาสทางการศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจแก่เด็กเยาวชนข้ามชาติให้เขาอยากเป็นพลเมืองที่ดี อยากรสร้างสรรค์เรื่องดี ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ มากกว่าการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหาย่างเดียว

Learning Coin ได้ทั้งความรู้ ได้ทั้งทุนการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นนั้นมีหลายมิติ เนื่องจากเด็กและเยาวชนต่างมีสถานการณ์ชีวิต ข้อจำกัด เจ็บป่วย และบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เด็กเยาวชนบางกลุ่มเข้าถึงการศึกษาในแบบที่เหมาะสมกับตัวเองได้ มูลนิธิอาสาสร้างสุข จึงนำ “Learning Coin” ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้กับการศึกษา ใช้สื่อเทคโนโลยีสร้างการเรียนรู้ด้วยแท็บเล็ตผ่านแอปพลิเคชัน ที่ชื่อว่า LearnBig ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ เด็กที่ใช้แอปพลิเคชันนี้จะได้ทั้งความรู้ และได้รับเงินสะสมเป็นทุนการศึกษาจากการอ่านหนังสือสำหรับใช้ในการดำเนินชีวิต โดยก่อนที่จะให้แท็บเล็ตแก่เด็กจะต้องมีการทำแบบประเมิน และเรียนรู้ร่วมกับพี่เลี้ยงในพื้นที่

อย่างไรก็ตามไม่ว่า Learning Coin เทคโนโลยี หรือเครื่องมือใด ๆ ที่เข้ามาหนุนเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากพื้นที่ เช่น เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน ท้องถิ่น ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องเข้ามาทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อติดตามดูแลเด็กในพื้นที่ของตนเอง

เพราะการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนในพื้นที่ไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วม จากระดับเล็ก ๆ แล้วค่อย ๆ ต่อจิ๊กซอว์การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ที่นำไปสู่คำตอบที่ว่า “พัฒนาทุนมนุษย์เท่ากับพัฒนาประเทศ” นั่นเอง

“สลายในและนอกระบบการศึกษา” ด้วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

- ป้องกันเด็กหลุดจากระบบการศึกษา
- ปรับตามบริบทของโรงเรียน นักเรียน ชุมชน
- ช่วยให้เด็กที่มีข้อจำกัดในชีวิตสามารถเรียนจบได้
- เปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง เครือข่ายในชุมชน

คุณกิจโรงเรียน ตามมาตรา 12

จัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม บนฐานวิถีชุมชน
นำชีวิตจริงเป็นตัวตั้ง

- จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองโจทย์ความหลากหลาย
- ทำให้ชีวิตจริงเป็นการเรียนรู้ที่ได้วุฒิการศึกษา
- เกือบโอนหน่วยกิตจากประสบการณ์และอาชีพ
- เชื่อมโยงหน่วยงานการศึกษาในพื้นที่ เช่น สกส. มหาวิทยาลัย

เรียนรู้ใน

กระบวนการรูปธรรม

คืนความเป็นมนุษย์ให้เด็กเยาวชน เปลี่ยนประกาย
พร้อมเปลี่ยนแปลง กระหายใคร่รู้

- ช่วยเรียนรู้จากอดีต และตั้งเป้าหมายอนาคตชีวิต
- จัดการเรียนรู้วิชาชีพ วิชาการ หน่วยสามัญ และการศึกษาตามมาตรา 12
- สร้างเป้าหมายร่วมกับหน่วยงานหลัก เช่น สถานพินิจฯ
- ทำให้ทุกพื้นที่/ทุกเวลา เป็นพื้นที่ของการเรียนรู้
- เปลี่ยนผู้คุมเป็น “ครูนักจัดการเรียนรู้”

คุณกิจโรงเรียน ในชุมชน

ใช้การสร้างอาชีพเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้”
ให้เด็กเยาวชน โดยการใช้ชุมชนเป็นฐาน

- ดูแลเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่อยู่ในมุมต่าง ๆ ของชุมชน
- พัฒนาหลักสูตรเรียนรู้จากภูมิปัญญาในชุมชน
- เกือบโอนหน่วยกิต เชื่อมโยงกับโรงเรียน สกส. มหาวิทยาลัย
- สร้างนิเวศการเรียนรู้

การเรียนรู้ ไร้พรมแดน

การจัดการเรียนรู้สำหรับลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

- พัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพ ดีกว่าการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหา
- จับมือชุมชน สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้เด็กเยาวชน
- เติร์ยมตัวให้เด็กเยาวชนข้ามชาติ พร้อมเข้าเรียนในโรงเรียนไทย
- ให้ความรู้เรื่องสิทธิ สวัสดิการ และการดูแลตัวเอง

Learning Coin

แอปพลิเคชันสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
แก่เด็กและเยาวชน

- สร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา
- จูงใจให้อ่าน ยิ่งอ่านมาก ได้ทุนสะสมมาก
- มีครูพี่เลี้ยงในพื้นที่ทำงานร่วมกับเด็กเยาวชน ดูแล ติดตาม
- เชื่อมโยงการทำงานเชิงพื้นที่

PEOPLE SAYiNG

นายภาควัฒน์ ลัมสกุล
นักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ระดับ ปวส.
สาขาเทคโนโลยีการวัดประมุขนิทรรศการและอีเว้นท์
วิทยาลัยเทคนิคพังงา

การศึกษาเปลี่ยนโลกสี่เทาของผม ให้เป็นสีที่สดใส

ผมเป็นหนึ่งคนที่ไม่ได้มีต้นทุนชีวิตที่เพียบพร้อม ก่อนหน้านั้นคิดแค่ว่า วันนี้จะกินข้าวกับอะไร จะมีเงินใช้พอถึงพรุ่งนี้หรือเปล่า เรื่องเรียนอย่าได้คิดหวัง แต่พอมีทุนของ กสศ. เข้ามา มันเปลี่ยนโลกสี่เทาของผมให้กลายเป็นโลกที่สดใสขึ้นมา ผมมองเห็นแนวทางในการพัฒนาชีวิต มีแรงผลักดันที่ทำให้ตัวเองและครอบครัวหลุดพ้นจากวงจรของความยากจนได้ด้วยการศึกษา ผมพยายามใช้โอกาสนี้พัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดให้เหมาะสมกับโอกาสที่ได้รับมา และโอกาสนี้เองที่ทำให้ผมได้ลองทำหลายสิ่งที่ไม่คิดว่าชีวิตนี้จะได้ทำเช่น การเป็นพิธีกรในงานระดับนานาชาติ และตามงานต่าง ๆ ซึ่งในอนาคตผมอยากจะทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพราะผมอยากจะทำหน้าที่บ้านเกิดของผม เพื่อส่งต่อโอกาสและมอบพื้นที่ปลอดภัยให้กับเด็กและเยาวชนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน

เมื่อชีวิตพลิกกลับมาเป็นบวก

จากเยาวชนวัย 23 ปี ที่หลุดออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้ชีวิตเป็นสิ่งหนักบิตและไม่มีเป้าหมายในชีวิตจนวันหนึ่งมีลูกสาวเข้ามาเติมเต็มชีวิต ทำให้ผมอยากเป็นคนที่ดีขึ้น มีรายได้ ไว้เลี้ยงดูลูกน้อยและฝันของบุมก็เป็จริงเมื่อได้มีโอกาสเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านตาเพชร จังหวัดสุรินทร์ พื้นที่เล็ก ๆ แห่งนี้เปลี่ยนบุมให้กลายเป็นคนใหม่ จากเด็กเงิบ ๆ ไม่กล้าพูดกับใคร กลายเป็นแกนนำหรือต้นแบบของคนพัฒนาตนเองที่เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในชุมชนให้ความไว้วางใจ รวมกลุ่มกับเพื่อนสร้างการเรียนรู้และตื่นรู้ไปด้วยกัน ทั้งยังเป็นคุณพ่อที่ไม่โดดเดี่ยว เพราะมีเพื่อนร่วมทาง และคนในชุมชนรอบข้างโอบอุ้ม ทำให้วันนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้บุมมีรายได้เพิ่มขึ้น 3,000 - 4,000 บาทต่อเดือน แต่ยังมีความสุข และยังเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างภาคภูมิใจไม่โดดเดี่ยว อีกต่อไป

นายวัชยุกร มงคลเพชร
ผู้ร่วมเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่
บ้านตาเพชร จังหวัดสุรินทร์

นายภู่อัสมาดิษ อัครเสณีย์
สาขาอุตสาหกรรมและนวัตกรรมอาหาร
คณะอุตสาหกรรมเกษตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
นครศรีธรรมราช พื้นที่ทุ่งใหญ่

นายภู่อัสมาดิษ อัครเสณีย์
สาขาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
นครศรีธรรมราช พื้นที่ไสใหญ่
(อดีตนักศึกษากุณนวัตกรรมการผลิตชั้นสูง)

บทเรียนจากชีวิตที่พลิกผัน กับการส่งต่อโอกาสให้กับคนในพื้นที่

“Believe in the Power of Your Dreams จงเชื่อใจในพลังและเชื่อมั่นในความฝันของคุณ” เป็นประโยคยึดเหนี่ยวจิตใจพวกผมตลอดเวลา เนื่องด้วยชีวิตพวกผมฝ่าฟันเรื่องราวมากมาย จนได้มาเจอกับทุน กสศ. ที่พลิกชีวิตผม 2 คน และพลิกความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้น ผมเรียนรู้ที่จะเก็บออมเงิน เพื่อนำไปซื้อวัวและที่ดินแทนการนำเงินไปซื้อของเท่ ๆ ที่อยากได้ จนวันนี้สิ่งที่พวกผมลงทุนไปก็เริ่มออกผล ในเวลา 2 ปี พวกผมมีวัว 15 ตัว มีที่ดิน 4 ไร่ ซึ่งแม้ที่ผ่านมาจะล้มลุกคลุกคลานแต่มันก็เป็นประสบการณ์ชั้นครู ที่ทำให้พวกผมมีความฝันว่าอยากจะทำนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของผมให้ดีขึ้น ด้วยการส่งต่อโอกาสในการเรียนรู้ให้กับคนอื่น ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ที่พวกผมสร้างขึ้น สุดท้ายผมอยากบอกทุกคนว่า เส้นทางชีวิตไม่ใช่อะไรที่ฝืน แต่ปลายทางความสำเร็จนั้นมันสวยงามเสมอครับ

เชื่อมต่อการเรียนรู้ เพื่อโอกาสของเด็กนอกระบบ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับเยาวชนในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านตาเพชร จังหวัดสุรินทร์ จึงเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่คนในชุมชนยอมรับ ทั้งยังสามารถเชื่อมต่อการเรียนรู้กับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ในพื้นที่ เพิ่มโอกาสให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาสามารถเรียนจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีวุฒิการศึกษารองรับ พร้อมทั้ง Up-skill/Re-skill ทักษะการทำงานที่จำเป็น เพื่อให้เยาวชนมีทางเลือกที่ตอบโจทย์ชีวิตตนเอง

นายฉัตรมงคล ภูเงิน

ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านตาเพชร
จังหวัดสุรินทร์

นางศิริวรรณ เมฆวิชัยวงศ์

ผู้ร่วมเรียนรู้
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย
จังหวัดเชียงใหม่

ภูมิใจที่ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าฐานทุนทรัพยากรในพื้นที่

เราเป็นหญิงชาวปากแคะอยู่จากหมู่บ้านขุนยยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เหมือนที่เราโชคดีที่ได้อยู่กับธรรมชาติมีสิ่งแวดล้อมที่ดี แต่ในความเป็นจริงเราไม่ได้มีตัวเลือกในการประกอบอาชีพมากนัก ยิ่งเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีลูก 3 คน เป็นความรับผิดชอบที่หนักมาก แต่ 1 ปีที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้กับโครงการฯ นี้ ทำให้เราเติบโตจากภายใน ภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้าน และทำให้คนในชุมชนกลับมาเห็นคุณค่า ใช้ประโยชน์ และร่วมดูแลฐานทุนทรัพยากรในชุมชน เรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอีกครั้ง ทุกคนต่างก็มีความฝันของตัวเอง แม้จะเป็นฝันเล็ก ๆ ขอเพียงแค่ลงมือทำ และมั่นคงในเส้นทางนั้น ค่อย ๆ ก้าวเดินไป ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง หาเพื่อนร่วมทาง แล้ววันหนึ่งความฝันของเราจะขยายใหญ่ขึ้น และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมั่นคงในแบบที่เราสามารถออกแบบได้เอง

ไม่ต้องทุกำแพงในใจ ขอแค่ใส่ใจตั้งอิฐก็สะท้อนออกจากใจก็พอ

หลายคนอาจจะมองว่าเด็กพวกนี้เลวร้าย ไม่สนใจใคร ไม่เอาครอบครัว เอาแต่เพื่อน แต่ใครจะรู้บ้างว่า บางทีเพื่อนนั่นแหละคือ พื้นที่ปลอดภัยของเขา เพื่อนคือคนที่เขากล้าส่งเสียงบอกความต้องการได้ ซึ่งเป็นเรื่องน่าเศร้ามาก ๆ ในวัยที่ต่างคนต่างยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่กลับต้องมาพึ่งพากันเช่นนี้ ดังนั้นหากมีทางคอนกรีตที่เปรียบเสมือนพื้นที่ปลอดภัยให้พวกเขาได้แสดงตัวตน บอกถึงความต้องการ ทำในสิ่งที่เลือก โดยมีผู้ใหญ่ใจดีคอยให้คำแนะนำแทนทางลูกที่เคยเดินมา ทำให้เด็กเหล่านี้จะไม่เลือกเดิน และโรงเรียน 4 ตารางวา แห่งนี้คือ พื้นที่ปลอดภัยที่ทั้งกว้างขวางและยืดหยุ่น เป็น “ห้องเรียนชุมชน” ที่ทุกคนในชุมชนพร้อมที่จะโอบอุ้ม ค้ำคอง เป็นการสร้างทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม และทำให้คนในชุมชนมองเห็นตัวตนและยอมรับในความสามารถของพวกเขา เด็กนอกระบบการศึกษาไม่ได้ร้ายไปเสียหมด แค่เขาไม่รู้ว่าจะต้องเดินไปทางไหน ไม่มีคนมาคอยปูทางให้ เขาอาจจะเดินไปผิดทางหน่อย แต่เชื่อว่าถ้ามีคนบอกทางดี ๆ ให้เขาเดิน ทำให้เขาเห็นโอกาสในการเรียนรู้ และทำให้เขาเชื่อว่าสังคมจะมองเขาด้วยความเข้าใจ เขาก็จะเลือกเดินทางนั้น คุณอาจจะไม่ต้องทุกำแพงในใจเด็กไปหมดเพียงพริบตาเดียว เพียงแต่ค่อย ๆ ตั้งอิฐทีละก้อนออกจากใจเขา เท่านั้น ก็เพียงพอแล้ว

บัณฑิตา มากบำรุง

ผู้ร่วมเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้
สถาบันเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม
จังหวัดอุตรดิตถ์

นางสาวสุรีย์รัตน์ ศรีพรหม

ผู้ร่วมเรียนรู้
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ศูนย์บึงกาฬ

โอกาสพลิกชีวิต

หลังจากที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ศูนย์บึงกาฬ นำพาโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานของ กสศ. เข้ามาในชุมชน เป็นโอกาสที่ทำให้พวกเราได้เติบโต จากชุมชนที่ไม่มีองค์ความรู้ ไม่เคยทอดผ้าเลยวันนี้สามารถพัฒนาสู่กลุ่มอาชีพที่มีศักยภาพในการคิดค้นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม พัฒนาสู่สินค้าเป็นแบรนด์ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับ มีคนรู้จัก “กลุ่มโกต็อก” มากขึ้น ปี 2565 กลุ่มได้เป็นส่วนหนึ่งในการทำตุ๊กตาเป็นของขวัญที่ระลึกสำหรับสื่อมวลชนในการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค APEC 2022 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ และปี 2566 ผ้าที่ถักทอขึ้นจากโครงการฯ ได้รับรางวัลจากการประกวดสุดยอด SME ระดับประเทศ ทั้งหมดนี้อาจดูเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับคนทั่วไป แต่สำหรับพวกเรานั้นคือ “โอกาส” ที่มาพลิกชีวิตจากหลังมือเป็นหน้ามือ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คนในชุมชนได้รับการยอมรับในทักษะฝีมือ มีอาชีพ มีรายได้ วันนี้พวกเราเข้มแข็งแล้ว และพร้อมที่จะส่งต่อโอกาสให้กับคนทุกคนต่อไป และขอร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม

นางอานันต์ศรี แก้วเลิศระกุล

วิสาห์กวีชุมชนสันค้ำแม่แตดน้อย
จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อคนมีความสุขเขาก็พร้อมเรียนรู้

หากมองย้อนกลับไปกว่า 5 ปีที่ผ่านมา สภาวะแวดล้อมรอบตัว ส่งผลให้คนบ้านแม่แตดน้อยจำนวนมากป่วยเป็นโรคซึมเศร้า มีอัตราการฆ่าตัวตายสูง มีแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนมากถึง 48 คน ต้องรับหน้าที่เลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง ในบทบาทผู้นำชุมชนคิดว่าเราน่าจะเป็นตัวแทนคนหนึ่งที่เริ่มต้นการดูแลสุขภาพให้เข้มแข็ง ตอนนั้นสิ่งที่คิดว่าพอจะทำได้คือ “สร้างอาชีพ สร้างรายได้” โดยใช้การทำผ้าที่อยู่ในวิถีชีวิตสตรีปกากะญอเป็น “เครื่องมือ” แต่ทอผ้ากลับไม่ได้ผ้า เพราะ “กระบวนการเรียนรู้ระหว่างทอผ้า” กลายเป็นการเฝ้ายายจิตใจ ใส่ใจดูแลกันและกัน จนเกิดเป็น “ผ้าทอหัวใจ” 2 ปีผ่านไป ไม่มีใครฆ่าตัวตายในหมู่บ้านอีกเลย และยังได้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกลับคืนมา เมื่อคนในชุมชนมีความสุข เขาก็พร้อมจะเรียนรู้ไม่ว่าเรื่องอะไร และค้นพบว่าสิ่งที่ชุมชนต้องการไม่ใช่รายได้มากมาย แต่เป็นความสุขและเพื่อน ดังนั้นการช่วยให้เขามีทักษะพื้นฐานเพื่อต่อยอดอาชีพ และการดูแลตัวเองด้านต่าง ๆ ให้เขามีช่องทางลดรายจ่ายในครอบครัวลง เป็นเรื่องที่ตอบโจทย์ชีวิตคนในชุมชนแล้ว

จาก “ผู้รับ” สู่ “ผู้ให้” คือคุณค่าและความสุขของชีวิต

ชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไปตามจังหวะชีวิต เปิดโอกาสให้เราได้ลงมือทำ ทำได้หรือทำไม่ได้ไม่รู้ แต่ขอให้ได้ลงมือทำก่อน ถ้าทำไม่ได้ก็ลองรูปแบบใหม่ ๆ จนกว่าจะพบสิ่งที่เหมาะสมกับบริบทชีวิต ทำให้ตอนนี้มีความสุขมาก ปัจจุบันอายุ 48 ปีแล้ว ได้รับการจ้างงานตามมาตรา 35 โดยบริษัท กาแฟพันธุ์ไทย จำกัด

รับเงินเดือน ๆ ละ 9,900 บาท แต่จะทำงานอยู่กับชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลย ในหน้าที่คนดูแลงานเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับคนพิการที่เข้ามาติดต่อในเรื่องการต่อบัตร และดูแลญาติที่คนโดยรอบของชมรม การเข้ามาเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องร่วมกับ กสศ. เป็นประตูสู่โอกาสครั้งสำคัญของชีวิต คือ ได้รับรางวัล “คนพิการต้นแบบจังหวัดเลย” ที่สร้างความภาคภูมิใจที่สุดในชีวิต ไม่เคยคิดฝันว่าวันหนึ่งเราจะกลายเป็นต้นแบบ ในการเรียนรู้จาก “ผู้รับ” ในวันนี้ กลายเป็น “ผู้ให้” ในวันนี้ รู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น จากคนที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก ไม่มีใครสนใจ วันนี้เราเป็นที่พึ่งให้กับเพื่อนคนพิการคนอื่น ๆ ได้

นางสาวกนกแก้ว วงษ์ปိုင်

ผู้ร่วมเรียนรู้จากชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลย

นางอไธ คลรา

ผู้ร่วมเรียนรู้
ชมรมเครือข่ายชวนพัฒนา จังหวัดน่าน

ที่นี่คือพื้นที่เรียนรู้ที่พร้อมโอบอุ้มทุกคน

หน้าที่ของแม่ คือการเลี้ยงดูลูกสาวที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จนมีโอกาสได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ กับ กสศ. โดยชมรมเครือข่ายชวนพัฒนา เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เราสองคนแม่ลูกเกิดความกล้า มีความมั่นใจที่จะก้าวออกมาจากบ้านมาสู่ชุมชนและสังคม ซึ่งได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับครอบครัวครั้งใหญ่ เพราะพื้นที่แห่งนี้ เปิดรับและพร้อมจะโอบอุ้มทุกคนให้มาเรียนรู้ร่วมกัน ที่นี้ทำให้เราและลูกสาวได้เรียนรู้ ลงมือทำ และฝึกฝนทักษะอาชีพ ลองผิดลองถูกหากผิดก็เรียนรู้ใหม่ ไม่มีใครมาตัดสินคุณค่าของเราจากความผิดพลาด จากเด็กที่ช่อบอญุคนเดียว ไม่พูดจากับใคร วันนี้ลูกมีความกล้า เขาสามารถออกมาพบเจอผู้คน พูดคุย และใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้เป็นปกติ ช่วยแม่ทำสบูชายามีรายได้เพิ่มขึ้นเดือนละ 2,000 บาท วันนี้ครอบครัวเรามีต้นทุนที่มั่นคงจากความสุขที่เกิดขึ้น

ต้องสร้างนิเวศที่เอื้อต่อความเสมอภาคให้คนพิการ

ประสบการณ์ทำงานกับ กสศ. พบว่า ไม่ว่าความพิการประเภทใด “ครอบครัว” ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคนพิการ เรามีการพัฒนาคณะกรรมการชมรมเพื่อคนพิการระดับตำบล ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงคอยหนุนเสริมและติดตามดูแลคนพิการในชุมชนอย่างใกล้ชิด เป็นการสร้างนิเวศที่เอื้อ โอบอุ้ม และดูแลหนุนเสริมคนพิการที่ตอบโจทย์ทุกมิติ ไม่ว่าจะครอบครัว ชุมชน สถานที่ทำงาน เพื่อนร่วมเรียนรู้ เพื่อนร่วมงานที่เข้าใจคนพิการ ถ้าสุดชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลยยกระดับเป็นโหนดในการจัดการเรียนรู้ในเรื่องการจ้างงานมาตรา 35 ทำให้คนพิการในพื้นที่ 60-70 คนต่อปี ได้รับโอกาสในการมีงานทำ โดยใช้โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. เป็นเครื่องมือช่วยคัดกรองคนพิการเพื่อนำไปสู่การจ้างงานตามมาตรา 35 ในแต่ละปี ซึ่งหากเขาไม่สามารถเข้าไปทำงานในสถานประกอบการต่าง ๆ ได้ เราก็มีทางเลือกให้เขาเรียนรู้เพื่อสามารถประกอบอาชีพที่เขาถนัด เช่น เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ เมื่อเขาได้รับโอกาสในการเรียนรู้ เขาก็จะเริ่มค้นพบศักยภาพของตนเอง ค้นพบความสนใจ ความถนัด และสนับสนุนต่ออย่างเหมาะสมกับบริบทและตอบโจทย์ชีวิตคนพิการแต่ละคน

นางมะโนลา พึ่งอำวน

ชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลย

LEARN to EARN

สู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความซับซ้อนและเปราะบางมากขึ้น มนุษย์เราไม่สามารถทำงาน หรือเรียนรู้แบบเดิมได้อีกต่อไป ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการเรียนรู้ เพราะโลกเปลี่ยน งานเปลี่ยน ความต้องการทักษะใหม่ ๆ เปลี่ยน ไม่เพียงเด็กเยาวชน ประชากรวัยแรงงาน ผู้สูงอายุ หรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนเท่านั้นที่จำเป็นต้องมี Learn to Earn Mindset ให้สามารถเรียนรู้เพื่ออยู่รอดในยุคปัจจุบัน แต่สถาบันการศึกษา หน่วยงานชุมชน และท้องถิ่น ก็ล้วนต้องให้ความสำคัญกับการสร้าง Learn to Earn เช่นกัน

“อพท. มีภารกิจหลายด้าน ทั้งการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา ซึ่งบทบาท ของเราคือ การสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับคนทุกช่วงวัย และทุกความแตกต่างในชุมชน เอื้ออำนวยให้เขา มาเป็นจิตอาสาทำงานร่วมกันทั้ง 13 กลุ่มงาน เช่น กลุ่มงานเกษตร อินทรีย์และอาหารปลอดภัย กลุ่มงานแม่และเด็ก ฯลฯ ซึ่งแต่ละกลุ่มงาน จะมีภาคีเครือข่ายและคนในชุมชนเข้ามาสร้างการเรียนรู้ให้กับเพื่อน ในเรื่องต่าง ๆ ทำให้เขาค้นพบด้วยตัวเองว่า ความรู้ที่มีอยู่มันกินได้ เขาสามารถเป็นปราชญ์ชุมชนหรือผู้ใหญ่อัจฉริยะได้ และในการเรียนรู้ไม่ได้ จำกัต้องอยู่ในตำรา แต่เราให้วิชาชีวิต วิชาชุมชน และวิชาการ ด้วยการใช้ใจนำ จากนั้นจึงให้ความรู้ ด้วยการลงมือทำ”

นายสมเกียรติ สาระ
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ
อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

“ประเทศไทยมีอัตราค่าจ้างการผลิตทันตแพทย์ประมาณ 800 คน ต่อปี แต่ผู้ช่วยทันตแพทย์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญมากกลับผลิตได้น้อย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเปิดสอนหลักสูตรผู้ช่วยทันตแพทย์ระยะสั้น สำหรับคนที่ไม่มีเวลาและขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่สนใจอยากจะมี วิชาชีพ ให้สามารถเข้าเรียนและนำวุฒิการศึกษาไปสมัครงานได้ ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า มีนักศึกษาหลายรูปแบบ ทั้งอาจารย์ และนักศึกษาต่างต้องปรับตัวเข้าหากัน และต้องปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่น เพื่อตอบโจทย์บริบทของผู้เรียน”

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์
กวี. ยุทธสาร อัครวิชัยตระกูล**
รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลกั้นตรมมคณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“ทุน กสศ. ช่วยให้ชุมชนเราพลิกวิกฤตเป็นโอกาสด้วยการนำภูมิปัญญา การทอผ้าเดิมที่กำลังจะเลือนหายไป ให้กลับมาเฟื่องฟูได้อีกครั้ง เมื่อก่อน พุดไปก็ไม่มีใครเชื่อว่าการทอผ้า จะเป็นอาชีพหลักที่ทำให้คนในชุมชน สิ้นเทาปากได้ แต่วันนี้มันเกิดขึ้นจริงแล้ว เราได้ค้นพบนิเวศการเรียนรู้ ครั้งใหม่ ได้ค้นพบสีผ้าใหม่ ๆ จากวัตถุดิบที่เคยมองข้ามด้วยการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว ไม่จำกัดกรอบความคิด ทำให้ชาวบ้านได้คิด ได้ค้น ได้ทดลองปฏิบัติ จนค้นพบสีหินโมคคัลลาน แล้วพัฒนามาใช้กับผ้าทอ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม ทั้งยังทำให้เราได้มีโอกาสรู้จักกับภาคี ที่หลากหลาย ได้เชื่อมต่อกับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ในการบรรจุ หลักสูตรการทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติเข้าไป เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญานี้เลือนหาย รวมถึงการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นนี้ยังพาเราเดินทางไปมอบโอกาสให้กับชุมชน ช่างเคียง ด้วยการชวนเขาทบทวนความรู้ที่มี พร้อมทั้ง Up-skills และ Re-skills ทักษะที่มีให้ดียิ่งขึ้น”

นางสาวกัญญาณธ์ ยานะโส
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย
จังหวัดเชียงใหม่

“การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต การอยู่ในชุมชนมานาน อาจจะทำให้ เหมองไม่เห็นของดีในชุมชน แต่การเรียนรู้จะนำพาพวกเขา ให้ค้นพบ เพชรเม็ดงามที่ซ่อนอยู่ เราเข้าไปทำงานด้วยหัวใจที่ต้องการจะหนุนเสริม ให้เขาเห็นของดีในชุมชนตัวเอง ซึ่งมีทั้งทุนธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญา ที่สามารถนำมายกระดับต่อยอดได้ รวมถึงสร้างหลักสูตรที่ไม่ใช่แค่ใน หรือนอกกระบวน การศึกษาแบบที่เคยทำมา แต่เราต้องเปลี่ยนมาสร้าง หลักสูตรจากวิถีชีวิตด้วยการให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของความรู้นี้ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน”

นางรัศมี อัดผา
ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ
สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดบึงกาฬ

“ปัจจุบันใคร ๆ ก็อยากมีชีวิตความเป็นอยู่และการทำงานที่ดี เราจึง เห็นปรากฏการณ์สมองไหลกันมาก ไม่เว้นแม้แต่ในชุมชนของเรา แต่ จะทำอะไรให้สมองดี ๆ เหล่านี้ขับเคลื่อนอยู่ในชุมชนได้ เราต้อง ทำความเข้าใจบริบทของคน ชุมชน และโครงสร้างเชิงอำนาจก่อน แล้วจึงทลายกำแพงเหล่านี้ด้วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ วิถีชีวิตร่วมกัน เราต้องทำให้ทั้งปัจเจกและครอบครัวตื่นรู้ปัญหาของตัวเอง และรับมือกับปัญหานั้นด้วยการใช้ฐานทุนชุมชนเป็นที่ตั้งแล้วเชื่อมกับ วิถีชีวิต เชื่อมกับการลงมือพัฒนาต่อยอดให้ดีขึ้น รวมถึงเชื่อมงานกับภาคี เครือข่าย และมองไปถึงอนาคตด้วยการเชื่อมตลาดกับประเทศ เพื่อนบ้าน”

นายรุตติ ยาชะแม
วิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นไม้ขอนแก่น
จังหวัดยะลา

ถอดบทเรียน สังเคราะห์ความรู้ สร้างตัวแบบการทำงาน สร้างการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับชุมชน

เมื่อวันที่ 29 - 30 กรกฎาคม 2567 โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการภายใต้กิจกรรมการสังเคราะห์ความรู้/ถอดบทเรียน และการพัฒนาเครือข่ายร่วม (โครงการต่อยอด/ขยายผล) เรื่อง “การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย: การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน” ณ โรงแรม เอป็น่าเฮาส์ กรุงเทพมหานคร

โดยภายในงานเปิดโอกาสให้หน่วยจัดการเรียนรู้โครงการต่อยอด และขยายผล ร่วมกันสังเคราะห์ความรู้และถอดบทเรียนการทำงานที่สร้างการเปลี่ยนแปลง 2 ระดับคือ ระดับบุคคล และระดับสังคมชุมชน โดยได้รับเกียรติจากนายโชคชัย ลี้มประดิษฐ์ อนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ. นายภัทรเทพ คำพิทักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ. และนางสาวฉันทวีธิดา วงศ์ประสงศ์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ. ร่วมเรียนรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับบทเรียนที่เข้าไปสร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ของชุมชน

ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ผู้จัดการโครงการทุนเสริมวิชาการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ระบุว่า ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์ความรู้/ถอดบทเรียนการประชุมครั้งนี้คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและเข้มแข็งขึ้น ฉะนั้นหน่วยจัดการเรียนรู้และผู้ร่วมเรียนรู้ต้องรู้จัก Learning how to Learn หรือเรียนรู้ตลอดชีวิตไปพร้อมกับสร้างระบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน

“หัวใจสำคัญของการทำงานคือ การมองเชิงระบบ ที่ต้องเกื้อหนุนนิเวศการเรียนรู้ครบทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ ธรรมชาติ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทำอย่างไรให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ เพื่ออยู่ได้และอยู่รอด พัฒนารูปแบบการทำงานที่เรียบง่ายธรรมดา แต่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นภายใต้บริบทพื้นที่”

“ลับแล...ไม่แลลับ” กลไกโอบอุ้มคุ้มครอง เด็กและเยาวชน จังหวัดอุตรดิตถ์

เมื่อวันที่ 31 ก.ค. - 1 ส.ค. 2567 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับพื้นที่ “ลับแล...ไม่แลลับ” กลไกโอบอุ้มคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ และศูนย์การเรียนรู้สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อเรียนรู้โมเดลการทำงานของพื้นที่ในการโอบอุ้มเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงคิดต่อยอดไปสู่การเชื่อมงานในพื้นที่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสอยู่ร่วมและอยู่รอดได้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลายท่าน ประกอบด้วย นายณพพร สุวรรณรุจิ อนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ กสศ. นางสาวฉันทวีธิดา วงศ์ประสงศ์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ผู้จัดการโครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ., นายภัทรเทพ คำพิทักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ. นายโชคชัย ลี้มประดิษฐ์ อนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ.

สำหรับศูนย์การเรียนรู้สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม จังหวัดอุตรดิตถ์ หรือที่รู้จักในนาม “โรงเรียน 4 ตารางวา” เป็นสถานศึกษาในพื้นที่ตามมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จุดเด่นของหลักสูตรที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ นำมาใช้ คือ ความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลาในการศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรการศึกษานอกระบบยังเปิดช่องทางให้มีการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อขอสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาของการอยู่ในระบบการศึกษาของเด็กเยาวชนให้สั้นลง และช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสำเร็จการศึกษาเพิ่มมากขึ้น

“พลังท้องถิ่น” กับการสร้างโอกาสการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา

เมื่อวันที่ 5 - 7 สิงหาคม 2567 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสริมพลังการขับเคลื่อนตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่นสร้างโอกาสทางการศึกษา - เรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้โครงการพัฒนาตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่นในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. โดยมีคณะทำงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน, เทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์, สมาคมโกลีกา ร่วมกับเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ จังหวัดสุรินทร์ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใน 2 พื้นที่ ได้แก่ ศูนย์จัดการภัยพิบัติตำบลเกาะขันธุ์ ตำบลเกาะขันธุ์ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการวิธีการ แนวคิด ในการดำเนินงานสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงประชากรวัยแรงงานนอกระบบที่ครอบคลุมทุกมิติ

วันนี้ได้รับเกียรติจาก นายภัทร คำพิทักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ., นายโชคชัย ลีประดิษฐ์ อนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ., ดร.จำเนียร วรรัตน์ชัยพันธ์ ที่ปรึกษาอาวุโส องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, นายสุพจน์ จิตรพิเชษฐ์ ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช, นางสาวธันว์ธิดา วงศ์ประสงค์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ., และ ดร.อิทธิพล มาลี ผู้จัดการโครงการฯ ร่วมเรียนรู้ในครั้งนี้ด้วย

จากการลงพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งนี้ คณะทำงานโครงการได้มีการวิเคราะห์เทียบเคียง “ความเหมือน” และ “ความต่าง” ที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ เช่น การดึงผู้ประกอบการมาร่วมเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในภายนอกเพิ่มขึ้น การส่งต่อเยาวชนเข้าสู่ระบบการศึกษา และการให้ชุมชนลุกขึ้นมาช่วยออกแบบการเรียนรู้ ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงและยกระดับทิศทางการทำงานในการสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบการศึกษาต่อไป

All for Education: Education for All กับการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อตอบโจทย์ชีวิต

เมื่อวันที่ 23 - 25 สิงหาคม 2567 ที่ผ่านมา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัด งานประชุม All for Education: Education for All “ปลูกพลัง ปวงชนเพื่อเด็กไทยทุกคน” หนึ่งในประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงและเปิดพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อตอบโจทย์ชีวิต” ณ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

จากการทำงานของ กสศ. ตลอด 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเปรียบเสมือน Game Changer ที่ช่วยปลดล็อกให้คนทุกช่วงวัยได้รับโอกาสทางการศึกษาหรือการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมตามศักยภาพและความต้องการ ด้วยวิธีการหลากหลายที่สอดคล้องกับเงื่อนไขชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere) และได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จนกระทั่งเกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัว เกิดทักษะในการพึ่งพาตนเองได้ (Learn to Earn)

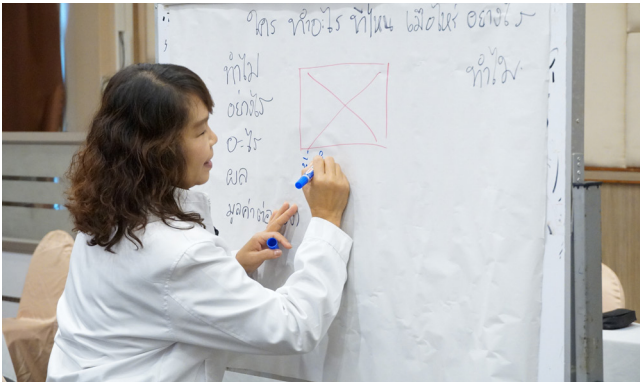
ภายในงานมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในหลายมิติจากภาคีเครือข่าย ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน วิสาหกิจชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ ธุรกิจเพื่อสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์ ตลอดจนกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ร่วมเป็นแรงกำลังขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อตอบโจทย์ชีวิตคนทุกช่วงวัย ร่วมกับ กสศ. มาอย่างต่อเนื่อง

รวมถึงภาคีหน่วยจัดการเรียนรู้ ผู้ร่วมเรียนรู้จากชุมชนพื้นที่ที่หนุนเสริมทางวิชาการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และโครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. พร้อมด้วยตัวแทนจากภาคีร่วมดำเนินงานในโครงการอื่น ๆ ของ กสศ. ที่มาร่วมเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญในงานครั้งนี้ ทั้งร่วมระดมความคิดเห็น ร่วมแลกเปลี่ยน ร่วมแบ่งปันประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติสู่การเป็นตัวแบบที่สำคัญของการทำงานที่เข้าถึงและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มคนทุกช่วงวัยที่มีความแตกต่างหลากหลายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อค้นหาบทสรุป ข้อค้นพบ นวัตกรรม แนวคิด วิธีการ ตลอดจนข้อเสนอกับการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อตอบโจทย์ชีวิตคนทุกช่วงวัยร่วมกัน

นอกจากนี้ภายในงานยังมีไฮไลต์อย่างการจัดบูธสินค้าชุมชนจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และโครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. เป็นตัวแทนหน่วยจัดการเรียนรู้จากทั้ง 4 ภูมิภาค มาร่วมสร้างสีสันภายในงาน ผ่านการขายสินค้าที่เป็นผลผลิตจากคนในชุมชนที่เกิดการเรียนรู้ และเห็นคุณค่าของดีในชุมชน พร้อมร่วมกันยกระดับของดีนั้นให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีทั้งอาหาร เครื่องดื่ม ผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ งานผ้า ยาสมุนไพร และกระเป๋าให้ได้เลือกซื้อกันเต็มที่

การสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

เมื่อวันที่ 19-20 กันยายน 2567 ทีมทุนเสริมวิชาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบการจัดการความรู้และสื่อสารสาธารณะครั้งที่ 2 ณ โรงแรมกรีนไฮเทล แอนด์ รีสอร์ท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นเวลากว่า 10 เดือนที่หน่วยจัดการเรียนรู้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2566 เดินทางทำงานร่วมกับ กสศ. เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ระหว่างทางหน่วยจัดการเรียนรู้และทีมทุนเสริมวิชาการภาคต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนวิธีการและเครื่องมือการทำงานร่วมกันอย่างหลากหลาย โดย

โค้งสุดท้ายนี้ แต่ละหน่วยฯ จะเน้นการเรียนรู้ไปที่ “การสื่อสารสาธารณะ” เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำไปสู่การสร้างแรงกระเพื่อม เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมและระดับนโยบาย ในเวทีครั้งนี้ แต่ละหน่วยฯ ได้เรียนรู้เรื่องของการสื่อสารทั้งในภาคทฤษฎีจากวงเสวนา “การสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งได้ 4 ผู้เชี่ยวชาญ ผู้คลุกคลีอยู่ในแวดวงสื่อมาให้มุมมองในเรื่องของการสื่อสารที่ชัดเจนขึ้น “การสื่อสารคือหัวใจของการทำงานทุกอย่าง หากเราไม่สื่อสาร ไม่มีทางที่คนอื่นจะรู้ ถึงจะเก่งแค่ไหน หรือทำอะไรมา ก็ไม่มีใครรู้” ดังนั้นการสื่อสาร จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรา แต่จะสื่อสารออกไปอย่างไรนั้น ก็มีให้เลือกหลากหลายวิธี โดยแต่ละหน่วยฯ ต่างก็ได้เรียนรู้การทำสื่อจากการปฏิบัติจริง อาทิ การตัดต่อวิดีโอ การไลฟ์ การเล่าเรื่อง และการทำ Infographic ซึ่งทุกคนจะได้ผลงานติดมือกลับบ้านไปด้วย

“การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดพลังได้” ดังเช่นหน่วยจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้นมีทุนเดิมที่ติดมากอยู่แล้วในพื้นที่ มีการทำงานและผลลัพธ์ที่ดีที่ควรค่าแก่การถูกค้นพบและมองเห็น แต่ไม่สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้หรือเข้าใจได้ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ ก็จะทำให้สารนี้ส่งไปไม่ถึงผู้รับในหลายภาคส่วน ดังนั้นหากสามารถแปลงสารที่มีให้เป็นสื่อ และสื่อสารออกไปสู่สาธารณะเพื่อให้ทุกคนรับรู้ได้ จะเป็นพลังขั้นต้นที่สร้างความสัมพันธ์อันดีให้สังคมไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายได้ในอนาคต

แกะร่องรอยการเรียนรู้ มีอะไรใน “เสียง” ของเด็กเยาวชนและคนทำงาน

เมื่อวันที่ 20 - 22 กันยายน 2567 ที่ผ่านมา โครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการแกะร่องรอยการเรียนรู้: มีอะไรใน “เสียง” นั้น ณ อิมแพค ฟอรั่ม เมืองทองธานี เพื่อเปิด พื้นที่เรียนรู้ ถอดบทเรียน แลกเปลี่ยน และหาข้อเสนอร่วมในการทำงานกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย จากหน่วยจัดการเรียนรู้ทั้ง 40 แห่ง ที่มีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ตลอด 1 ปีที่ผ่านมา พร้อมตัวแทนเยาวชนกว่า 50 คน ที่มาร่วมส่งเสียงสะท้อนในใจของพวกเขา โดยมีคณะกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ., ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร กสศ., ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคส่วนต่าง ๆ และคณะทำงานทุนเสริมวิชาการโครงการฯ จาก 4 ภูมิภาค ที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

โดยมีเป้าหมายร่วมคือ “การเป็นส่วนหนึ่งขององค์การพิพม์ในการขับเคลื่อนงานสำหรับเยาวชน” ร่วมตกตะกอนบทเรียน ข้อค้นพบจากประสบการณ์ และร่วมค้นหาทิศทางสำหรับก้าวต่อไปของงานพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สร้างนิเวศที่อบอุ่นและเอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิต เพื่อให้เด็กเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อดูแลตัวเอง และเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมสร้างนิเวศที่ตอบโจทย์ชีวิตได้

อย่างไรก็ตาม แม้โครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. ปี 2566 จะผ่านไปแล้ว แต่ไม่ได้หมายถึงจุดจบ แต่บทเรียน ข้อค้นพบ ประสบการณ์ ชุดความรู้ หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ 40 หน่วยจัดการเรียนรู้ และเยาวชนกว่า 1,600 คนบนเส้นทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นกว่า 1 ปีที่ผ่านมา นั่นคือ “จุดเริ่มต้น” ครั้งสำคัญ ที่ กสศ. ต้องนำกลับไปทบทวนถึงทิศทางของก้าวต่อไป เพื่อผลักดันผลลัพธ์เชิงประจักษ์เหล่านี้ ให้เป็นแนวทางในการทำงานกับเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา หรือ “เด็กเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีหัวใจอิสระ” อีกกว่าหนึ่งล้านคนทั่วประเทศไทย ให้สามารถเรียนรู้และเติบโตได้บนเส้นทางที่พวกเขาเลือก และร่วมออกแบบได้เอง

ประมวลภาพ: All for Education: Education for All “ปลูกพลังปวงชนเพื่อเด็กไทยทุกคน”

